

TÜSİAD

iran raporu

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

İ R A N R A P O R U

**Türk Sanayicileri ve İş Adamları'nın
23 Şubat 1975-2 Mart 1975 Tarihleri Arasında
Yaptıkları Temaslar ile İlgili Rapor**

İSTANBUL

MART 1975

(Yayın No: TOSİAD-T/75.3.21)

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I

TEMASLARIN SONUÇLARI VE TEKLİFLER

	<u>Sayfa No.</u>
I. Türk-İran İlişkilerinin Dayanakları	1
II. Türk-İran İlişkilerinde Sorunlar	2
III. Özelliği Olan Uç Konu:	
Gaz Boru Hattı-Transit-Ortak Sınai Yatırımlar	4
IV. Türkiye İran ile Hangi Konularda İşbirliği Yapabilir?	4
V. Türk-İran Ekonomik İlişkilerini Geliştirmek İçin Kısa Vadede Neler Yapılabilir?	5

BÖLÜM 2

İRAN DEVLET ADAMLARI İLE KONUŞMALAR

I. H.E.Amir Abbas Hoveyda, Başbakan	11
II. H.E.Khalatbari, Dışişleri Bakanı	14
III. Houshang Ansari, Maliye ve Ekonomik İşler Bakanı	16
IV. Farokh Najmabadi, Sanayi ve Madencilik Bakanı	19
V. Feridoun Mahdavi, Ticaret Bakanı	22
VI. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası	24
VII. İran Milli Petrol Şirketi	26

BÖLÜM 3

EKLER

I. İran gezisi hakkında genel açıklama	29
II. Gezi programı	32
III. Geziye katılanlar	33
IV. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası Üyesi bazı İş Adamları	34
V. İran'da son gelişmeler	36
VI. Gezi sonunda İran'da verilen beyanat	40
VII. İran ile ilgili isim ve adresler	42
VIII. Gezinin İran Basınında Yankısı	43

TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİNİN DAVANAKLARI

İran Açısından

1. İran'ın Batı Avrupa bağlantısı Türkiye üzerinden geçmektedir.
 - Avrupa kara yolu bağlantısı
 - Avrupa demir yolu bağlantısı
 - İskenderun ve Trabzon limanları
 - İskenderun ve Trabzon limanlarından İran'a transit kara yolu bağlantıları -şimdilik- İran'ın ithalâtı, -gelecekte- mallarının pazarlanması yönünden büyük önem taşımaktadır.
2. Türkiye'nin transit imkânları dışında İran'ın kullanabileceği 2 ayrı yol vardır:
 - (1) Rusya üzerinden, Karadeniz kıyılarından Batı Avrupa ile demir yolu bağlantısı,
 - (2) İran Körfezindeki limanların geliştirilmesi yoluyla Süveys üzerinden batı ile deniz yolu bağlantısı.
3. Bugünkü koşullarda İran ekonomisi Türkiye'nin transit yoluna büyük ölçüde bağlıdır. Süratle artan tüketim ve yatırım malları ithalâtı için en ekonomik ve kısa bağlantı Türkiye üzerinden sağlanabilecektir.
4. Fakat devlet adamlarıyla temaslarda izlenimler şudur ki, İran uzun dönemde ülkenin kaderini bu transit yoluna bağlayıp bağlamama konusunda henüz açıklığa varamamıştır. Bu konuda açıklığa varılmamış olması Türkiye ile ticarî ilişkilerin geliştirilmesi konusuna gereken ağırlığın verilmemesi sonucunu doğurmaktadır.
5. Kısa ve uzun dönemde ihtiyaç duyulan gıda ürünlerinin ve sınai ürünlerin Türkiye'den temini konusunda bir kararlılık yoktur. Şimdilik buna gerek duyulmamaktadır. Hattâ bu tip ithalâtın gelişmiş ülkelerden yapılması tercih bile edilmektedir.
6. Fakat, büyüyen talebe dayalı olarak ortaya çıkacak ulaşım güçlükleri, tedarikin zamanında ve ucuz yapılması gibi faktörlerin etkisinde bir süre sonra İran'ın Türk ürünleriyle ilgilenmesi muhtemeldir. Bu ilgide hacımlı veya naklî masraflı ürün tipleri öncelik alabilir. Örneğin, çimento, sıhhi tesisat malzemeleri, metal konstrüksiyonlar ve yapı elemanlarına kısa sürede ilgi uyanabilir.
7. Kısa sürede İran'ın Türklerle ortak kara yolu nakliye firmaları kurmak için teşebbüse geçmesi de beklenebilir. Bu konuda İran'ı bu tip teşebbüse itecek faktör, finansman ve sevk ve idare gibi etkenler ötesinde Türklerle yapılacak ortaklıklarda araçların Türkiye'den transit geçişinde temin edilecek kolaylıklara ilişkin bekleyiş olacaktır.

Türkiye Açısından

8. Hızlı gelir artışı nedeniyle tüketim ve yatırım harcamalarının olağanüstü arttığı bu komşu ve dost ülke bütün dünya ile ekonomik ilişkilerini geliştirmektedir. Dışarıya açılmak isteyen Türk ekonomisinin komşu ve dost ülkedeki gelişmeler karşısında ilgisiz kalması düşünülemez.
9. Türkiye'nin İran'dan ilk ciddi bekleyişi petrol boru hattı projesi, ilk safhadaki iyimser gelişmelere rağmen, Türkiye hudutlarından geçirilmemiştir. Türkiye'nin ikinci ciddi bekleyişi gaz boru hattı projesidir. İskenderun boru hattı olarak ortaya çıkan bu proje gerçekleşecek safhaya gelmiş iken yön değiştirmiştir. Şimdi gazın gemilerle Süveyş üzerinden Avrupa'ya sevkine karar verilmek üzere-dir.
10. Türkiye'nin İran ile olan ilişkilerinde bugün için ağırlığı olan konu gaz boru hattının şimdiye kadar düşünüldüğü gibi İskenderun'dan geçirilmesidir. Bu projenin gerçekleştirilmesi Türkiye-İran arasında uzun süreli ciddi diğer ekonomik ilişkilerin gelişmesine imkân verecektir. Aksi halde Türkiye'nin İran ile gelecekteki ekonomik ilişkileri cılız, tesadüfi ve dağınık kalabilir. Kısa dönemde İran Türkiye'den gıda maddeleri ve şeker ile çimento almaya istekli görülmektedir. Türkiye'deki iç talebin gelişmesi karşısında kısa dönemde İran'a çimento ihracatı olanağından başka büyük hacimli ticarî ilişki mümkün görülmemektedir.
11. Dağınık ve uzun dönemli ilişkiler olarak ise, Türk özel firmalarının, İran'da veya Türkiye'de İran pazarı için İranlılarla ortak veya tek başlarına özellikle gıda sanayiinde ve ender de olsa diğer konularda sınai yatırımlara girişmeleri, Türk müteahhitlik firmalarının İran'da iş yapmaları, fazla teknik işgücüne İran'da istihdam olanağı sağlanması muhtemeldir.

II

TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİNDE SORUNLAR

12. RCD çerçevesinde geçmiş ilişkilerde karşılaşılan başarısızlıklar, bundan sonraki gelişmeleri önemli ölçüde olumsuz etkileyecektir. Türkiye-İran iki komşu ve dost ülke olmalarına RCD ve CENTO çerçevesindeki işbirliği teşebbüslerine rağmen

- Devlet adamları
- Teknisyenler
- İş adamları

seviyesinde bugüne kadar sıkı ilişkiler kurulamamıştır. İki ülke birbirinden uzak kalmıştır. Şah'ın Türkiye Devlet Başkanı ile 4 yıldır bir araya gelememesinden üzüntü duyduklarını İranlılar tedariklamaktadırlar. İranlılar Başbakanlarının Dışişleri Bakanlarının

ve diğer bakanların iki komşu dost ülke olarak sık sık bir araya gelmesini temenni etmektedirler. Bu konuda Türkiye'den inisiyatif beklenmektedir.

13. Bugüne kadar Türkiye'nin İran'a açık işbirliği teklifleri ve açık ve kesin işbirliği projeleri getirmediği söylenilmektedir. İran bu konudaki inisiyatifi de Türkiye'den beklemektedir.
14. İranlıların-kendilerince ifade edildiğine göre- bazı istem ve başvurularının zamanında cevaplandırılmaması Türkiye'ye yakınlaşmalarını engellemektedir. Örneğin transit ulaşımını ıslahı amaçlayan projeleri İran'ın finanse edebileceğine ilişkin başvurmanın cevapsız kaldığından söz edilmektedir.
15. İran'ın kısa dönemde Türkiye'den tek bekleyişi transit kolaylığıdır. Fakat bu konudaki bekleyişlerin tek yönlü olduğu ve sadece İran açısından değerlendirildiği görülmektedir. İranlılar, kara yolu standardının kısa sürede yükseltilmesini, kara yolu ulaştırmasında alınan 9 krş.km/ton taşıma ücretinin alınmamasını, demir yollarının ıslahını, Van gölü feribot servisinin genişletilmesini, demiryolu nakliye ücretinin düşürülmesini, Trabzon ve İskenderun liman kapasitesinin büyütülmesini talep etmektedirler.
16. Bu tip çabalara finansman yardımıyla söz edilmekte ise de ortada belirsiz noktalar vardır:
 - Tüm alt yapı yatırımlarına sınırlı fonlar ayırabilen Türkiye , özellikle İran'ın gelişme programlarına yardımcı alt yapı yatırımlarına önem vermesine karşılık İran'dan ne gibi bir karşılık görecektir?
 - İran kısa, orta ve uzun dönemde Türkiye'nin kara-demir yolu ve liman imkânlarından hangi kapasite ile yararlanmak istemekte ve bu konuda ne gibi bir bağlantıyı öngörmektedir?
 - Resmi çevrelerde genel olarak değinilen "alt yapıların geliştirilmesinde finansman kolaylığı-işbirliği" konusunda İran ne kadar ciddidir ve ne büyüklükte bir fon düşünülmektedir?
17. Bugüne kadar Türk-İran ilişkilerinde önemli bir engel, her iki ülkenin aynı tip projelere ve aynı ürünlere ilgi duyması, projelerin paylaştırılmamasıdır. Önümüzdeki dönemde de her iki pazarı hedef alan özellikle sanayi projelerinde bu sorun önemini sürdürecektir.
18. İran müteşebbisi İran'dan çıkınca, Türkiye üzerinden atlayarak Avrupa'ya ulaşmaktadır. Gelişmiş ülkelerle daha önceki ilişkilere dayalı ticarî bağlar kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerin büyük firmalarıyla büyük hacımlı ve çok yönlü ticarî ilişki kurmak daha fazla tercih edilmektedir. Gelişmiş ülkelerle haberleşme Türkiye ile haberleşmeden daha kolaydır. Bu ülkelerin ticarî ilişkilerde fiyat verme, mal bedelini ödeme kolaylıkları yanında, komisyon-aracılık ücreti ödemede sağladıkları kolaylıkları Türk firmalarının şimdilik yerine getirebilmeleri mümkün değildir. Gelişmiş sanayi ülkelerin banka sistemi İran pazarı ile sıkı bir bağlantı kurmuştur. İki ülkenin iş adamları birbirlerini tanımamaktadır. Türk iş adamı doğu ülkeleriyle iş yapmaya yabancı, özellikle İran piyasasından bilgisizdir.

III

ÖZELLİĞİ OLAN UÇ KONU:GAZ BORU HATTI-TRANSİT-ORTAK SİNAİ YATIRIMLAR

19. Özelliği olan Uç konuda (gaz boru hattı, transit, ortak sinai yatırımlar) Türk-İran ilişkilerinin gelişmesi İran'ın yatırım stratejisine bağlıdır. Bugün için, (açık olmamakla beraber) İran'ın yatırım stratejisi tüm yatırım harcamalarını İran hudutları içinde yapmaktır. Başka bir deyişle ve kendi açılarından haklı olarak "eserlerin İran içinde kalmasını" arzu etmektedirler. Bunun örnekleri diğer önemli projelerde de ortaya çıkmıştır.
20. Büyük petro-kimya projeleri konusunda Japonlar ve Almanlarla yapılan müzakerelerde tesislerin tümünün İran topraklarında kurulması istenmiş, bunu ekonomik bulmayan Japonlar ve Almanlar anlaşmaya varamamışlardır.
21. İskenderun gaz boru hattı projesinin gerçekleşmesi halinde boru hattının bir kısmı ve gazı sıvılaştırma tesisleri ile bunlara bağlı olarak kurulacak tesisler Türkiye topraklarında kalacaktır. Halbuki gazın İran körfezine akıtılması halinde tüm yatırımlar İran'da gerçekleştirilecektir.
22. Aynı şekilde, İranlılar kısa dönemde Türk kara-demiryolları ve limanlarına muhtaçtır. Bunların geliştirilmesini istemektedirler. Fakat uzun dönemde hatta orta dönemde kendi liman kapasitelerini tüm ithalâtlarını ve ihracatlarını gerçekleştirebilecek kapasite ve standarda ulaştırmayı amaç edindiklerini bildirmektedirler. ABD ile yaptıkları 15 milyar \$ lık anlaşma bunu doğrulamaktadır.
23. Bu strateji sinai yatırımlarda da söz konusu olmaktadır. Örneğin, Türkiye'de İran pazarına dönük yeni çimento ve hattâ şeker fabrikaları inşa edilip edilemeyeceği tartışıldığında, orta dönemde İran'ın bu gibi ihtiyaçlarını İran'da kurulacak fabrikalardan karşılayacaklarından söz edilmektedir.

IV

TÜRKİYE İRAN İLE HANGİ KONULARDA İŞBİRLİĞİ YAPABİLİR?

24. İran gaz boru hattını Türkiye'den geçirip İskenderun'dan gazını pazarlayabilir. Türkiye İran'ın artan ithalât hacmi ve muhtemel ihracatı için karayolu demiryolu ve limanları ile transit kolaylığı sağlayabilir.
25. İran transit kolaylığı karşılığı olarak Türkiye'nin kara yolu, demir yolu ve liman alt yapı yatırımlarına (hibe veya kredilemek şeklinde) yardımcı olur. Bu yardım taşıma ücreti karşılığı olarak geri ödenebilir.

26. İran'a ihracat amacıyla Türkiye'de özellikle tarımsal projeler veya tarıma dayalı projeler geliştirilebilir. Bu projelerde Türk-İran ortaklığı mümkündür. Projeler Türk firmalarınca veya ortaklaşa gerçekleştirilsin, İran'dan uzun vadeli kredi temin edilebilir. İran bu işletmelerin ürünleri için günlük dünya fiyatlarından uzun vadeli satın alma bağlantısına hazır görülmektedir.
27. Türk nakliye firmaları veya İranlılarla ortaklaşa teşebbüsler İran'ın artan ithalâtını taşımada yardımcı olabilir.
 - Kısa ve orta dönemde İran'a inşaat malzemesi ve özellikle çimento ihracatı olanağı vardır.
 - Üretime bağlı olarak yaş meyva ve sebze, küçük büyük baş hayvan eti, tavuk eti ve yumurta ile, bisküi, şekerleme, çikolata ve makarna tipi gıda maddeleri ihracı imkânları sağlanabilir.
28. Türk müteşebbisleri İran Yabancı Sermaye mevzuatı çerçevesinde İran'da İranlı sermayedarlarla ortak sınıai teşebbüslere girişebilirler.
29. Türk müteahhit firmaları İran'da büyük bayındırlık yatırımları ile sınıai tesislerin kurulmasında tek başlarına veya yabancı firmalarla işbirliği halinde veya İranlı firmalarla işbirliği halinde iş alabilirler.
30. İran'da kısa ve orta dönemde Türkiye'nin fazla kalifiye işgücüne istihdam olanağı bulunabilir.

V

TÜRK-İRAN İLİŞKİLERİNDE TÜRKİYE AÇISINDAN ÜZERİNDE DURULMASINDA YARAR BULUNAN KONULAR

31. İran temsilcileri, Fırat üzerinde kurulacak olan, dış finansmanı ile ilgili olarak Dünya Bankasının ileri sürdüğü koşullar Türkiye tarafından kabul edilmeyen Karakaya Barajının yapımı için İran'ın Türkiye'ye daha müsait şartlarla 365 milyon dolarlık kredi teklif ettiği bildirilmektedir.

Dünya Bankası bu projenin finansmanı için Irak ve Suriye'nin muatabakatını talep etmektedir. İranlıların beyanına göre kredi karşılığının tarım ürünleri şeklinde ödenmesi mümkündür.
32. İran temsilcileri, İran'ın Türk demiryollarının elektrifikasyon ve modernleştirilme projelerine finansman yardımı (bağış ve kredi) teklif ettiğini fakat bu tekliflerinin ilgi görmediğini ileri sürmektedirler.
33. İran yetkililerinin bir başka beyanına göre, İran Van gölü çevresinden demiryolu bağlantısının sağlanması amacıyla Türkiye'ye 100 milyon dolar yardım teklifinde bulunmuş fakat bu teklif cevapsız kalmıştır.

34. İran yetkililerin İran'daki özellikle konut ve bayındırlık ihalelerine Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri iştirak eder ve bunlardan pay alırken Türkiye'nin bu ihalelere iştirak etmemesinden üzüntü duyduklarını belirtmektedirler.

Yapılan soruşturmalarda, İran'ın Ankara temsilciliğinin İran'daki bütün ihalelere ait haberleri Dışişleri Bakanlığı-ğımıza bildirdiği fakat bu haberlerin Bakanlık içinde kaldığı öğrenilmiştir.

İran yetkilileri Tahran'daki Ticaret Ataşeliğince de bu ihalelerin takibi ile Türk iş adamlarına duyurulmasını tavsiye etmektedirler.

VI

TÜRK-İRAN EKONOMİK İLİŞKİLERİNİ GELİŞTİRMEK İÇİN KISA VA-DEDE NELER YAPILABİLİR?

35. Türk-İran ekonomik ilişkilerini geliştirmede ağırlık olan iki ülkenin bekleyişleri ve ekonomik yararları arasında dengenin kurulması noktasında toplanmaktadır.
- İran'ın bekleyişleri
 - Türkiye'nin ekonomik yararlarını açıklıkla tespit ettikten sonra bunları dengelemek mümkündür.
36. Şimdiye kadar iki ülke arasındaki yüksek düzeydeki politik temasların sözde kalması, takip edilememesi, her iki tarafın da ilk hareketi karşıdan beklemeli gelişmeyi engellemektedir.
37. Türkiye'nin İran'a kesin ve açık tekliflerle gitmesi gelişmeleri hızlandırabilir. Bu kesin ve açık teklifler projeye ve ekonomik hesaplara dayalı olmalıdır. Ve teklifler üst düzeyde politik temaslarda sunulurken teknisyenlerin ve iktisatçıların ile iş adamlarının da aynı zamanda bahis konusu teklifler üzerinde görüşmeleri, tartışmaları ve anlaşmaya varmaları sağlanmalıdır.

Hükümetler düzeyinde

38. - Sayın Cumhurbaşkanımızın Şah ile, Sayın Başbakanımızın İran Başbakanı ile, Sayın Dışişleri Bakanımızın İran dışişleri bakanı ile kısa sürede temasa geçmeleri ve bu temasların kısa sürelerde tekrarı temenni olunur.
39. - Türk devlet adamları İranlı devlet adamları ile temas ederken mutlaka bir teknisyen-iktisatçı ve iş adamı ekibini beraberlerinde bulundurmalarıdır. Bu tip ilişkiler İranlıların benimseydiği tip ilişkidir. Diğer ülkelerle ekonomik ilişkiler bu şekilde yürütülmektedir.
40. - Türk devlet adamlarının temaslarında temel sorunlara ilişkin teklifler (özellikle gaz boru hattı ve transit ilişkileri ile ekonomik ilişkiler) ciddi-açık ve kesin olarak ortaya konulmalı, temaslar bunlara dayandırılmalıdır.
41. - İran'daki Türkiye temsilciliği, potansiyel Türk-İran ekonomik ilişkilerine yön verebilecek, yardımcı olabilecek güçte ve dinamizmde teknik personel ile teçhiz edilmelidir.

Özel sektör düzeyinde

42. - Türk-İran ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere Tahran'da ve İstanbul'da birer "Türk-İran Ticaret Komitesi" (veya Türk-İran Ticaret Odası) kurulmalıdır.
43. - Türk iş adamları İran pazarını ve müteşebbislerini tanımak için ikili ilişkilere önem vererek bu ilişkileri sürdürmelidir.
44. - İran'ın diğer ülkelerle bağlantıları daha fazla artmadan Türk müteşebbisleri hazırladıkları özel projeleri çok kısa zamanda İran'a götürmelidir.
45. - Türk banka sistemi İran pazarı ile ciddi şekilde ilgilenmelidir.

BÖLÜM 2

İRAN DEVLET ADAMLARI İLE KONUŞMALAR

- I. H.E. Amir Abbas Hoveyda, Başbakan
- II. H.E. Khalatbari, Dışişleri Bakanı
- III. Houshang Ansari, Maliye ve Ekonomik İşler Bakanı
- IV. Farokh Najmabadi, Sanayi ve Madencilik Bakanı
- V. Fereidoun Mahdavi, Ticaret Bakanı
- VI. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası
- VII. İran Milli Petrol Şirketi

I. H.E. Amir Abbas Hoveyda

İran Başbakanı (25 Şubat 1975, Saat 12.00-12.30)

Başbakan- İlk defa bir Türk iş adamları heyeti ile Başbakanlıkta toplantı yapmaktan memnurluk duyuyoruz. İki ülke dosttur. İki ülkenin hükümetleri dostluğu sürdürmek istemektedir. Fakat hükümetler sadece dostluk yollarını döşerler. (they fix the ways and means) Esas ilişki fertler arasında, özel sektörler arasında olur. İran olarak Türkiye ile bir şeylere başlamayı istiyoruz. Türkiye'yi seven bir insan olarak - Başbakan olarak belki bu ifadeyi kullanmamam lâzım- "iki ülke arasındaki ilişkilerin seyrinden memnun değilim". Başka ülkelerle çok ilişkilerimiz var. Neye Türkiye ile ilişkilerimiz gelişmiyor? Dostuz, yakınız...İki ülkenin pazarları birlikte düşünüldüğünde 70 milyonluk bir pazar. Projeler sadece Türkiye veya İran için ise diğer ülke ilgi göstermiyor. Mutlaka iki ülke arasında ortak menfaat alanları aranmalı. İran yabancı ülkelerde yatırım yapıyor. Neden Türkiye'de yapmasın? RCD tecrübesi başarılı olamadı. Çünkü RCD'de ayaklar yere basamadı.

Türk iş adamları heyetinin ziyaretinden çok memnunuz. Bu vesile ile İran'ı tanıyacaksınız, sonra İran heyeti Türkiye'ye gelecek ve sizi tanıyacak. Bu ziyaretlerden sonra projelerin uygulanması ve karşılıklı ilişkilerin başlaması gerekir.

İran'ın ithalatı süratle büyüyor. Bu ithalat hacmi için Türkiye'nin ulaştırma sistemi yeterli değil. Türk hükümetiyle oturup, su yolları düzeltmek için müştereken ne yapmamız lâzım diye, ciddi olarak konuşmamız lâzım. Türkiye bu yolları doğu ülkelerine kendi mallarını ihraç etmek için de kullanabilir. İskenderun limanı yeterli değil. Trabzon limanını da genişletmek gerek.

Her iki ülkenin gümrükleri ayrı bir sorun. Bu konuda durum Türkiye'de de aynı, İran'da da.

İran dış ülkelere işçi almak zorunda. Başbakan olarak ben şahsen düz işçi almaya taraftar değilim. Avrupa ülkelerinin bugünkü sorunları malum. Çok problemler doğuyor. Alırsak sadece kalifiye işçi ve teknisyen alalım diyoruz. Türkiye'de fazla işgücü var. Bunları kullanabiliriz.

Bu konuda benim teklifim şu: Emek yoğun projeleri Türkiye'de gerçekleştirelim. Ben meseleyi uzun vadeli düşünüyorum. Türkiye İran için önemlidir. Türkiye'yi ekonomik

açından kuvvetli, zengin ve mesut görmek istiyoruz. Sadece Türkiye için değil, bütün komşularımız için hattâ Irak için aynı duygulara sahibiz.

İran'ın ithalâtı halen 10 milyar dolar. 1980 yılında 45 milyar dolar olacak. Liman kapasitemiz halen 7-8 milyon ton. İran'ın dışarıdan almak istediği mallar 20-30 milyon ton. Bu nedenle 1980 yılında 35 milyon tonluk bir liman kapasitesine ihtiyacımız var.

Bunu bir yerde organize etmemiz lâzım. İskenderun ve Trabzon limanlarının kapasitesini ortaklaşa genişletebiliriz.

İran'ın bu konulardaki ilgisinde "ekonomik değer ölçüleri" (economics) ağırlık taşır. Türkiye olarak vergi koyar veya ücret alırsanız İran'ın ekonomik hesapları bozulur. Neden ortak nakliye firmaları kurulmuyor? Bulgarlar İran mallarını taşıyacağına, Türk-İran ortak firmaları taşısın.

1974 yılında bir yılda belli mallardaki tüketim artışı şöyle: şekerde % 20, ette % 30, nebati yağda % 40. Bunları İran Bulgaristan'dan, Romanya'dan alıyor. Neden Türkiye'den almasın?

Türkiye'den İran'a kaçak et gelmesini iki taraf da önleyemez. Çünkü bu bir "ekonomi" işidir. Neden ortak et kombinaları kurup bu ticareti normal yollara çeviremiyoruz? Bunlar önemli konulardır. Neden özel sektör olarak bunları ele almıyorsunuz?

Bu yıl 80 bin ton et, 270 bin ton yaş meyva ithal edeceğiz. Verdiğimiz fiyat günlük piyasa fiyatıdır. Fakat bizim için önemli olan bu malın mutlaka ve zamanında gelmesidir. Nereden geldiği önemli değildir. Türkiye'den gelmesinden memnunluk duyarız. Ama gelmiyor...Neden? Önümüzdeki 10 yıl İran beyaz peyniri dışarıdan ithal edecek. Her gün 100 ton yumurta ithal ediyoruz. Hattâ Kanada'dan yumurta geliyor. İran bu mallarda Türkiye'ye günlük dünya fiyatları üzerinden uzun vadeli satın alma garantisi verebilir.

Biz aksırırsak siz grip olursunuz (if we sneeze you catch a cold) ve bunun tersi de aynı. Onun için İran ve Türkiye kuvvetli olmalı, dost olmalıdır. İran boru hattı konusunda daha kesin bir karara varmadı.

Türkiye'nin çimentosu, şekeri, gıda maddeleri var. Başka koşulları şimdilik dikkate almadan bu konulara eğiliniz.

Biz tarımla ilgili olarak 5 bin km. uzağa gidip Avusturya'ya yatırım yapıyoruz. Neden Türkiye'ye gelmeyelim? İran'ın

uzun yıllar ete ihtiyacı var. Bugün adam başına gelir 1.273 dolar. 1985 yılında 4.500 dolar olacak. İran hükümeti ve özel sektörü olarak günlük piyasa fiyatı üzerinden bağlantı yapmaya hazırız.

Demir, çelik, petro-kimya gibi temel sınai yatırımları devlet elinde tutmak istiyoruz. Kalanı özel sektör yap-sın. Biraz şişmanlasınlar, sonra onları vergilendirmek kolay.

21 Mart'da Nevruz başlıyor. 8 bin kişi yurt dışına çıkmak için pasaport almış. Bundan çok memnun olduk. Dışarıda para harcayıp alış veriş yapacaklar. İran'a mal gelecek. Böylece belli satın alma gücünün iç piyasadaki baskısını bertaraf edebileceğiz.

İran yollarını ıslah ettik. Biraz daha düzelteceğiz.

İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası başkanımızdan rica ediyorum. Türk heyeti ile toplantı yapılsın. Trabzon limanını İran kredi yardımı ile nasıl düzeltebiliriz? Borç uzun vadede geçiş ve liman hizmetleri ücretleri karşılığı olarak geri ödenebilir. Türkiye Başbakanına en iyi dileklerimi ve selâmlarımı iletiniz.

II. H.E.Khalatbari

Dışışleri Bakanı (26 Şubat 1975, Saat 18.10-18.55)

Bakan- Türk iş adamlarını İran'da görmekten çok memnunuz. Yakın dostuz, yakın komşuyuz, fakat birbirimizi tanımıyoruz.

Berker-Biz Atatürk nesliyiz, Şah ile aynı yaşlardayız. Fakat sadece iyi niyet bugünün dünyasında işe yaramıyor.

Koç - Siz RCD'de 6 yıl Genel Sekreterlik sorumluluğu taşıdınız. Türkiye'nin şartlarını imkânlarını biliyorsunuz. Türk-İran ilişkilerinin gelişmemesinin sebepleri nelerdir?

Bakan -Dışışleri bakanınız Esenbel'in 11 Mart 1975 tarihinde İran'a geleceğini haber almıştık, fakat henüz bir teyit gelmedi.

Koç - Biz bakanımızdan İran'a gelirken beraberine mutlaka iktisatçılar, teknisyenleri de almasını tavsiye edeceğiz.

Bakan- İran olarak biz Türkiye'nin işbirliğinden bekleyişlerini, ekonomik problemlerle önceliklerini bilmiyoruz. Meselâ, bizim başka ülkelerle olan çok ileri ekonomik ilişkilerimiz var. Bize projelerle geliyorlar. Teklif getiriyorlar? Sunu yapalım, bunu yapalım diyorlar. Tartışıyoruz, karar veriyoruz. Uygulama başlıyor.

İran Türkiye'nin (önceliklerini-isteklerini ve imkânlarını) bilmediğine göre inisiyatif Türkiye'den gelmelidir.

Türkiye İran'a proje getirmelidir. Belki iş adamları olarak sizde de projeler vardır veya daha sonra getireceksiniz.Yahut hükümet seviyesinde bu tip hazırlıklarınız vardır.

Berker- Dönünce teknik düzeyde çalışmalara başlayacağız. Kesin sonuçlara varınca tekrar İran'a dönecek ikili temaslar yürüteceğiz. Belki bazı projelerde Türk-İran ortak teşebbüsleri gerekecek.

Kocabıyık-Benim temsil ettiğim Borusan firması İran'da yatırım yapmak için teşebbüse geçti. Müsbet cevap aldık. Yakında formaliteler tamamlanacak.

Akçağlılar-Türkiye'de başarılı müteahhit firmalar var. İran'ın uluslararası ihalelerine Türk firmaları yalnız başlarına veya İranlılarla ortaklaşa girebilirler.

Bakan - Bu konuda İran Planlama Teşkilâtı ile yakın ilişki kurmanız gerekir. Persian Economist-İran Economist isimli haftalık İngilizce yayından İran'ın ihalelerini takip edebilirsiniz. İran'ın işgücü talebi için Çalışma Bakanlığıyla temas etmeniz de yarar var.

- Berker - İran'ın büyüyen talebi karşısında gıda sanayii konusunda işbirliği yapılabileceğini tahmin ediyoruz.
- Bakan - Bu konu yıllardır konuşulur. Fakat hiçbir netice alınamadı. Türkiye'de üretme çiftlikleri kurup (Yeni Zelanda ve Avustralya'da bunu yapıyoruz) İran'a ihracat mümkün. Et Balık Kurumu İran'a ihracat yapabilir.
- Koç - Biz Koç Grubu olarak et ihracı konusuna ilgi duyuyoruz.
- Bakan - Hattâ frigorafik nakliye konusu ele alınabilir. İran günlük dünya fiyatı ile gıda maddelerinde uzun vadeli bağlantılara girebilir. Bu projelere finansman yardımı yapabilir.
- Diğer bir konu çimento. Satacağınız bütün çimentoları alı-
rız. Kuracağınız yeni fabrikalara iştirak ederiz. Finanse
ederiz. Şartımız günlük dünya fiyatı ile uzun vadeli bağ-
lantı.
- Akçağlılar-Daha önceki temaslarımızda İran'ın tüketeceği çimentoyu
4 yıl sonra İran'da üretmeyi hedef aldığı söylenmiş idi.
Bu durumda çimento için uzun vadeli bağlantı söz konusu
olamayacak.
- Bakan - İran dört yıl sonra bugünkü çimento üretiminin dört misli-
ni üretecek ama ihtiyacı daha hızlı artacak.
- İthalâtımızın büyük kısmı Türkiye kanalından geliyor. Fa-
kat DDY kötü çalışıyor. Van Gölü ulaştırması için 2-3 fe-
ribot daha satın alınsın da şu iş yürüsün istiyoruz. Fi-
nansman yardımına hazırız. Erzurum İran karayolu çok kötü.
İnşaat devam ediyor ama yavaş gidiyor.
- İster İskenderun, ister Trabzon bağlantısı olsun transit
yolunun inşaatını finanse etmeye İran hazırdır. Bunu Türk
Dışişleri Bakanlığına teklif ettik, hiçbir cevap alamadık.
- Berker - Gaz boru hattı projesi gelecekte ekonomik-politik Türk-İran
ilişkilerini büyük ölçüde etkileyebilecek güçte bir konu .
Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
- Bakan - Bu konuda sadece İran açısından karar verilemez. Gazı ala-
cak olanlar da hesap yapma durumunda. İki alternatif ara-
sında 2.5 milyar dolar maliyet farkı var. Türk Dışişleri
Bakanlığı bu farkın yarım milyar dolar olduğunu sanıyor .
Mart ayında müteahhit konsorsiyum firma Türkiye ve İran hü-
kümetleri ile konuşmalar yapacak. Henüz nihai karar veril-
memiştir.
- Berker - Bu proje Türkiye lehine uygulansa, Türkiye'de İran-Türk fir-
malarının ortak gübre ve petro-kimya projeleri gerçekleştiri-
me olanakları ortaya çıkabilir.
- Bakan - Biz gaz hattının Türkiye'den geçmesine karşı değiliz. Nisan
ay başında RCD Bakanlar Kurulu toplantısı için Türkiye'ye
geleceğim. O zaman İstanbul'da Türk iş adamlarıyla tekrar
bir araya gelip gelişmeleri gözden geçirmek isterim.

III. Houshang Ansari

Maliye ve Ekonomik İşler Bakanı (26 Şubat 1975, Saat 10.00-10.45)

Bakan- Türkiye ile ticarî ilişkilerimizi geliştirmek istiyoruz. Fakat yol ve liman kolaylıkları konusunda Türkiye'den beklidiklerimiz var.

Koç - İran'ın 10 milyar dolarlık ithalât hedefi içinde Türkiye'ye ayrılan pay 100 milyon dolar dolayında. Türkiye'den satın alınmak istenen ürünler ise şeker, et, yumurta ve meyva. Bu konuda da açık bir taahhüt yok, dünya fiyatları ve kalitesi ile karşılaştırma yapılacak İran açısından ekonomik bulunursa satın alınacak. Kaldı ki Türkiye'de artan iç talep karşısında şimdilik bu mallarda iç talebi karşılamak dahi mümkün değil. Buna karşı İran Türkiye'den yol bağlantılarının ve limanlarının standardının ve kapasitesinin artırılmasını talep ediyor.

Bu çerçevede bir ilişkiyi Türk kamu oyuna anlatmak, kabul ettirmek çok güç.

Bakan- İki ülke arasında dost ilişkiler var. Dostlar arasındaki ekonomik ilişkiler ise biraz güç ve geç geliyor. Geçmiş tecrübeler RCD çerçevesindeki üçlü ilişkileri, ikili (bilateral) ilişkilere dönüştürmenin daha yararlı olacağını gösterdi. Üçlü ilişkilerde hiçbir başarı sağlanamadı. İki ülkenin potansiyel kaynaklarını, iki ülkenin yararına kullanır hale getirmek gerekir.

İran bu yıl 10 milyar dolar ithalât yapacak. İthalât hacmı 1974'de 4.2 milyar lira idi.

Özel sektörümüzü Türkiye ile aktif ilişkilere teşvik ediyoruz. Türkiye'ye hissî bağıımız var.

Berker- İran'ın büyük ithalât hacmı içinde Türkiye'nin payı çok küçük. Türkiye ilişkilerinin sürekli ve geniş olmasını ister. Türkiye'nin üzerinde durduğu konu Gaz Boru Hattı Projesi. Bu projenin gerçekleşmesi birçok projeyi ekonomik ve verimli hale getirecek. Özel sektör bu projenin gerçekleşmesine bağlı olarak birçok projeyi başlatabilir. Özel sektör dolaylı olarak bu proje ile ilgilidir. İki konuda açık görüşünüzü öğrenmek istiyoruz: (1) Gaz hattı, (2) Kısa dönemde Türk-İran ticarî ilişkileri ne yönde gelişebilir?

Bakan - Geçenlerde biz Türk İran Ticarî İlişkilerini Geliştirme Komitesi kurduk, bu çalışmadı. Bu tip teşebbüslerin ciddiyetle ele alınması için tam zamanıdır. İranlı olarak Türkler için hangi projelerin cazip olduğunu söyleyemeyiz. Türk iş adamlarına tavsiyem, ziyaretiniz sonunda İran Ticaret Sanayi ve Maden Odası ile tekrar toplantı yapıp, muhtemel işbirliği alanlarının tespitidir. Ondan sonra biz hükümet olarak sizlere her türlü yardıma hazırız.

Gaz hattının ekonomik hesapları uzmanlarımızca tekrar incelenmektedir. Karar tamamen ekonomik açıdan verilecektir.

Berker - Sonuç 6 ay içinde belli olur mu?

Bakan - Zaman veremem.

Taher Ziai-Bu ilişkileri geliştirmek için verimli hale getirmek için iki ülkede birer Türk-İran Ticaret Odası kuralım.

Bakan - Bu tip bir oda veya komite kurulmalıdır. İran Ticaret Bakanı iki ülkeyi ilgilendiren ortak projeleri ele almak üzere bir Türk-İran Sınai Kalkınma Bankası kurulması fikrini ortaya atmış, bu teklif de ilginç.

Koç - Problemler iki grupta toplanabilir: (1) Hükümetten hükümete, (2) Özel sektörden özel sektöre problemler.

Haberleşme önemli bir problem. Türkiye ile telefon, teleks bağlantısı imkânsız. Halbuki Avrupa ile bağlantı var.

İran'da hükümetler daha uzun süreli, İran uzun dönemde Türk-İran ilişkilerinde önderlik etmeli.

Bir konuda açıklık istiyoruz. İran büyük bir gelişme hareketi içinde. Türkiye'nin bu hareket içinde katkısı isteniyor mu, istenmiyor mu?

Türkiye'nin doğu bölgesindeki yol ağı İran için Türkiye'den daha önemli. İran mallarını nakil etmek için kara, demir yolu, liman istiyor. Bu konuda kararlı iseniz Türkiye'ye kararınızı bildiriniz. İran'a nasıl yardımcı olunabileceği araştırılsın.

Bakan - Orta dalga haberleşme ağı Cento aracılığıyla kuruldu. Pakistan ile iyi işliyor. Türkile ile işlemiyor. Fazla sayıda komite işlerin yürümesini güçleştirir. Fakat iki ülke arasındaki ilişkileri müesseseseleştirmek gerekir. Müesseseseleştirme deyimini geniş anlamda kullanıyoruz. Örneğin RCD olarak AET karşısına üç ülke birlikte çıksın istedik olmadı. Ama bu konuda geç kalınmış sayılamaz.

Türegün- Gaz hattının güzergâhını yabancı konsorsiyum mu karar verecek?

Bakan - Bu konuda karar çalışmalar sonucu müetahhit konsorsiyum tarafından verilecek şimdiden bir şey söyleyemeyiz.

Jak Kamhi-Uç günden beri bize gösterilen yakın ilgi bizleri son derece memnun etmiştir.

Sayın Başbakanınızın ve sizlerin bir saatten fazla kıymetli vakitlerini bize ayırmaları, heyetimize verilen ehemmiyeti açıkca tebaruz ettirmektedir. Heyetimiz, memleketimizde kendi konularında söz sahibi olan kişilerden oluşmuştur. Bu sebeple, bu temasların sonucu olarak girişimlerimizde müsbet bir ilerleme kaydedilememesi bizler için üzücü olacaktır. Bu itibarla Sayın Senatör Tahir Ziya Beyin önerdiği gibi açık kalplilikle müşahademi ifade edeceğim.

Bugüne kadar iki memleket arasındaki ekonomik girişimlerin sonucu RCD dahil, maalessif neticesiz kalmıştır. Kanımca, bunun nedeni iki memleket arasında mevcut sevgi ve sempati bağlarının, menfaat konularının açıkca tartışılması-na imkân vermemiş olmasıdır.

Meselâ 1978 senesinde İran'ın ithalât potansiyeli 10 milyar Dolara varacağı tarafınızdan beyan edilmiştir. Yurdumuzdan temini düşünülen maddelerde zirai ürünler çoğunluğu teşkil etmektedir. (et, sebze, çimento v.s.) ve tutarı da azami 100 milyon dolara varmamaktadır. Kaldıki, bu nev'i ürünlerin pazarlanması yurdumuz için bir mesele teşkil etmemektedir. Bu talebinizin gerçekleşmesi Türkiye'ye büyük bir fayda sağlayacaktır.

Ayrıca, Avrupa memleketlerinden ithal zorunda olduğunuz maddelerin kolayca memleketinize ulaştırılması için Türkiye'nin yol, liman ve demir yollarından oluşan ulaşım vasıtalarının takviyesine girişmesini talep etmektesiniz. Her ne kadar bu yatırımların finansmanı için uzun vadeli krediler vermeyi önermekteyseniz de, bu konuda bir gerçeği hatırlatmakta fayda vardır. Türkiye'nin ulaşım hususunda bu neviden bir potansiyeli muayyen bazı bölgelerde değil fakat tüm memleket çapında kullanmasında fayda vardır. Bu sebeple, bu teklifinizin muayyen yönden değerlendirilmesinin memleketimize bir menfaat sağlayamayacağı aşîkârdır.

Bizim sizden olan taleplerimiz, meselâ tabii gaz boru hattının Türkiye'den geçirilmesi İran için pek cazip olmayabilir. Bu sebeple projeleri tek tek ele aldığımızda, sonuçları taraflar için olumlu gözükmebilir.

Cin sek içildiğinde ağzımızı yakar, yanına biraz vermut katılınca güzel bir Martini elde edilir.

Konuları teker teker ele almaktansa iki tarafı ilgilendiren projelerin bir karışımını yaparak mütalâa etmekte fayda mülâhaza ederim. Ancak karşılıklı tavizler müsbet bir muhasala yaratabilir.

Tabii gaz boru hattının güzergâhının diğer konsorsiyum azaları tarafından saptanacağı söylenmektedir. Halbuki, İran o kadar kudretlidir ki, hiç bir dış kuvvetin sizin önerilerinizin aksine karar verebileceği düşünülemez.

Neticede, her iki memleketin birbirlerinden talep ettikleri konuları açıkca belirtmesi, her bir konu üzerinde eksperlerin eğilmeleri ile, menfaatlerin dengesini temin edecek bir neticeye ulaşmak mümkün olacaktır.

Bakan - Bu söylediklerinizde büyük bir hakikat payı vardır. Bu konuları etraflı olarak deşecek mercilerle bugüne kadar muhatap olamadık.

Muayyen bazı konulara değinmiş isek de, muhatap bulduğumuz kişilerin devamlı değişmesi ilerlememize mani olmuştur. Elbetteki menfaatlerin dengelenmesi ekonomik girişimlerin esasıdır. Gerekli dialogların ve çalışmaların devamını sağlamak için mutlaka devamlılık arzeden institusyonları kurmakta fayda vardır. Ancak onlar bu konuları neticeye götürebilir.

IV. Farokh Najmabadi

Sanayi ve Madencilik Bakanı (24 Şubat 1975, Saat 11.50-12.40)

Bakan- Hükümetlerarası dost ilişkilerin iş adamları seviyesinde sürdürülmesinde büyük yarar vardır. Bu nedenle ilk Türk iş adamları heyetinin ziyaretini memnunlukla karşılıyoruz. İki ülke müteşebbislerinin ortaklaşa gerçekleştirebilecekleri sayısız projeler mevcuttur.

Koç - Türk iş adamları İranlılarla işbirliğine hazır. Fakat temalarımıza başlamadan bir noktayı açıklıkla tespit etmemiz gerekli. Şimdiye kadar Türk-İran ekonomik ilişkileri acaba neden gelişemedi? Neden şimdiye kadar bir şeyler yapılamadı ?

Bakan- Bu ilişkilerin gelişmemesinde İran yönünden belli bir sebep yoktur. Özellikle politik açıdan bir engel söz konusu olamaz. Tam tersine İran olarak biz Türklerle dost ilişkiler istiyoruz. Ama ilişkilerin gelişmemesinin nedenleri tabii ki var:

- . Biz birbirimizi tanımıyoruz. İnsanlarımız birbirine yabancı. Hükümetler seviyesinde ilişki kuruluyor ve o safhada kalıyor.
- . Türkiye AET'ye girmek üzere. Bu Türkiye'nin doğu komşularıyla ilişkisini engelliyor.
- . Sanayileşmede iki ülkenin gelişmesi benzerlik gösteriyor. Aynı malları üretiyorlar.

İş adamları arasında işbirliği olmadığından her ülke sadece kendi pazarını düşünüyor. İki ülkenin pazarlarının birlikte mütalâası mümkün. Bunlar bazı gerçekler (fact), fakat hastalık (disease) değil. İki ülkenin iş adamları birbirinden habersizdir.

Türkiye'de çok güzel tatil bölgeleri var. Fakat İranlılar tatil için Yunanistan'a gidiyorlar. Yapıcı düşünüp neler yapabileceğimizi kararlaştıralım. Bu bir tanıma gezisi olsun. İran'ın ekonomik durumunu görün.

İran'ın 1973 yılında başlayan beşinci beş yıllık planına göre, toplam 68 milyar dolar yatırım yapılacak. Bunun 11.6 milyar dolarlık kısmı kamu kesimi ve özel sektör tarafından gerçekleştirilecek sanayi yatırımları.

Sanayi yatırımlarının 2/3 ünü özel sektör gerçekleştirecek. Özel sektöre kapalı yatırım alanları sadece çelik sanayii, petrol ve petrol müstakları ile şimdilik bakır. Bakır konusunda nihai karar ileride verilecek. Bütün tüketim malları sanayii ve dayanıklı tüketim malları sanayii özel kesimde.

Sanayide büyüme hızı 1974 yılında % 15 idi. 1975 yılında % 18 olacak. Beşinci beş yıllık planda bu hız için hedef % 24.

Bazı özel teknoloji gerektiren alanlara da devlet önce yatırım yapıyor, fakat bu alana özel sektör girmeye başlayınca devlet çekiliyor.

İran'la iş yapmak isteyen Türk iş adamlarına şunlar tavsiye edilebilir:

- . Önce İran'da neler yapıldığını , ne gelişmeler olduğunu tespit ediniz.
- . İkinci adım olarak İran mevzuatı hakkında bilgi sahibi olunuz. İran'da belli kurallara uyarak herkes iş yapabilir.
- . Sonra sıkı bir bağlantı kurunuz. Yazışma-ziyaret-teknoloji alış verişi devamlı olsun.
- . Aynı konularda iki ülkenin benzerliklerini ortak yönlerini tespit ediniz.
- . İlişkiyi sürdürünüz. Kendi konunuzda iş yok diye ilişkiyi hemen kesmeyiniz. İleride çok şeyler çıkabilir.

Petrole dayalı sanayi ancak İran'da kurulabilir. Türkiye'nin ihtiyacını İran'da birlikte üretelim. Fakat Türkiye madencilikte İran'dan daha tecrübeli, madenlerimizi de siz işletin. Denge kurulsun. İki ülke her üretim konusunda birbiriyle yarışmasın. Üretim konularını bölüştün veya ortak teşebbüslerle ekonomik işletme büyüklükleri gerçekleştirilsin.

Koç - Türkiye ile İran arasında tercihli gümrük rejimi bahis konusu olabilir mi? Türkiye sanayileşmiş ülkelerin mallarıyla aksi durumda rekabet edebilir mi?

Bakan - Tercihli gümrük tarifesi her ürün için ayrı ayrı düşünülebilir. İki ülke komponentleri birbirinden alırsa tercihli gümrük konusuna girmeden de sorunu çözebilir.

Ersöz - Bakır konusundaki gelişmeler nasıl?

Bakın - 1980 yılı için üretim hedefi 300 bin ton. Boksit konusunda Hindistan ve Avustralya ile ilişki kurduk. Enerji ucuz olduğundan alüminyum tesisleri kuruyoruz. Şimdilik kapasite 45 bin ton. Bunu 200 bin tona çıkaracağız. 1980 yılı için hedef 1 milyon ton ve bunun büyük kısmı ihraç edilecek.

Berker - İki ülkenin pazar rekabetinden korkmaması gerekir. Pazarlar beklenenin üzerinde bir hızla büyüyor. Ne üretilirse satılıyor.

Türkiye'nin kısa sürede enerji sorunu, gübre sorunu önemli. Bu nedenle gaz boru hattı projesi Türkiye'yi çok ilgilendiriyor.

- Bakan - Gaz ve petrol Avrupa için en hassas konu. İran olarak gaz boru hattının güzergâhının tespitine karışmak istemiyoruz. Ahvaz İskenderun Hattı 1972-1973 yıllarında cazip idi. Fakat o zamandan bugüne şartlar değişti. Eğer yeni bir araştırmada Türkiye alternatifi gene cazip gelirse tabii ki o tercih edilecektir. Belki Türkiye taşıma ücretini yarıya indirir. O zaman şartlar değişebilir.
- Koç - Bu gibi konularda sadece "ekonomik" faktörler karar için yeterli olamaz. Başka etkenler de muhakkak ki vardır. Aca-ba hükümet yetkilisi olarak bu etkenlerin listesini açıklamak mümkün mü? Heyet olarak bizler de bunu Türk ilgililerine duyururuz. Çünkü Türkiye olarak bu boru hattının İskenderun'dan geçmesini istiyoruz.
- Bakan - Biz İranlılar da bunu istiyoruz. Fakat bu bir "ekonomik" karar konusudur. Karar satıcı İran ve alıcı Avrupalı ülkeler yönünden de önemlidir. 1972 yılındaki temel verileri tekrar gözden geçirmek gerekiyor. Bu çalışmalar gelecek 6 ay içinde tamamlanacaktır.
- Berker- Gıda ve turizm konusundaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?
- Bakan - Gıda konusunda Türkiye İran'dan daha iyi şartlara sahip . Dışarıya satabileceğiniz ürünler var. Bu konuda işbirliği yapılabilir. Turizm için de aynı şey söylenebilir. Türkiye-de deniz, İran'da tarihi kalıntılar var.
- Yaşar - Avrupa turizmi doğuya yöneliyor. Bundan yararlanmalıyız.
- Bakan - İki ülkenin ilgili bakanlıkları konuyu incelemeli.
- Berker - Türkiye'de işgücü var. Müteahhit firmalar gelişti. Sanayileşme çabasında İran'a yardımcı olmaktan sevinç duyarız. Türkiye'nin sub-contracting ve know-how olanaklarından İran yararlanabilir.
- Bakan - İranlı müteahhit firmalar, Türk firmalarıyla işbirliğinden yararlanabilir. İranlılar da bu konuda tecrübe kazanıyor. Bazı firmalar Mısır'da iş yapıyor. Teknik işgücü sorunu ve işlerin hacımlarının büyümesi nedeniyle bundan sonra bu Türkiye ile işbirliği olanakları artabilir.

V. Fereidoun Mahdavi

Ticaret Bakanı (24 Şubat 1975, Saat 11.50-12.40)

Bakan - İran şu kısa sürede her şeyi ithal etme durumunda. Özellikle tarım ürünleri, gıda maddeleri, et ve meyva ve benzeri olarak Türkiye ne satarsa İran almaya hazır. Diğer bir ihtiyaç çimento. Hattâ incir bile ithal ediliyor. 5 bin ton ithal edildi, hemen satıldı. Şimdi 6 bin ton daha sipariş edildi. En önemli konu ulaştırma. Ne olursa İran almaya hazır, yeter ki İran'a nakil edilebilsin.

İki ülkenin kuvvetli sınai kalkınma bankaları var. Bu bankalar sık sık bir araya gelip işbirliği alanlarını tesbit etmelidir. Bazı projeler tanımlanıp bölüşülebilir. Veya işbirliği halinde gerçekleştirilebilir. Meselâ petro-kimya sanayiine Türkiye'nin eğilmesi gereksiz. Bu İran'a bırakılabilir. İki ülke pazarları birlikte büyütülmelidir.

Berker- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası bu konuda en yetkili organ. Her konuda özel sektör taahhüde girme olanağına sahip değil. Sonra unutulmamalıdır ki bazı projelerde sadece ekonomik faktörlere dayalı olarak karar verilemez. Bölge şartları dikkate alınmalıdır. Bunlara ayrı bir önem vermemiz gerekir. Özel sektör tek başına her projeyi gerçekleştiremez. Devletin desteği, himayesi gerekebilir. Boru hattı konusu Türkiye için çok önemlidir.

Bakan - Gelecek ay içinde Türkiye-İran-Pakistan Ticaret Bakanları tercihli gümrük tarifeleri konusunda toplantı yapacaklar. Bu konular üzerinde geniş olarak durulabilir.

Koç - İran'ın en önemli ihtiyacı gıda maddeleri. Bu konuda Türkiye kendi iç talebini ancak karşılayabiliyor. İran'ın diğer ihtiyaçlarını tespit edebilirsek yardımcı olmaya çalışırız. Acaba, Türkiye'de sadece İran'a ihraç amacıyla gıda projeleri gerçekleştirilirse İran bunu nasıl karşılar?

Bakan - Bu konuda İran sermaye iştirakine, kredilemeye ve uzun vadeli pazar bağlantısına hazırdır.

Akçağlılar -Liman konusundaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Bakan- Bu konularda çalışıyoruz. Üç hafta içinde Türk limanlarını da ilgilendiren konularda kesin tekliflerle ortaya çıkacağız.

Gıda maddeleri ile ilgili olarak Türkiye proje getirirse İran uzun vadeli pazar bağlantısı yapmaya hazırdır. Hattâ uzun vadeli finansman olanağı sağlayabilir. Türkiye doğuda hayvan yetiştiriciliğini geliştirebilir. İran hududa yakın bölgelerde et kombinaları kurarak hayvanları değerlendirebilir.

Uzun vadede İran kendi çimentosunu kendi üretmek istiyor. Fakat kısa vadede çimentoya ihtiyacımız var. Türkiye'nin ne kadar çimentosu var ise İran almaya hazırdır. Gıdada ise kısa vadede de uzun vadede de satacağınız şeyleri alabiliriz.

Kocabıyık- Türkiye'den İran'a mal sevketmek önemli bir sorun. İran sınırında gümrük güclüğü var. Meselâ Bezergan hudut kapısında bazı düzenlemeler yapılabilir. Türk araçları malları bu hudut kapısında İranlılara teslim edebilir. İran içindeki dağıtım buradan itibaren kendi araçlarınızla yapılabilir. Bezergan kapısında bu tip umumi mağazalar-depolar tesisi halinde cari ulaştırma masrafları üçte bire inebilir.

Bakan - Bu konuya biz de eğildik. Çare arıyoruz. İthalâtımız ton olarak birden % 60 büyüdü. Tabii ki bazı problemler olacak ve biz de bunların çaresini arayacağız.

Kocabıyık- Bu konuda Türkiye de size yardımcı olacaktır.

Koç - İstanbul'da bir Türk-İran Ticaret Odası kurulabilir.

Bakan - Çok yararlı olur.

VI. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası

İş Adamları ile Toplantı (24 Şubat 1975 , Saat 16.30-17.30)

Taher Ziai- İran'ı son aylarda birçok heyet ziyaret etti. Fakat Türk heyetinin ziyareti önemli. İlk defa Türkiye'den bu tip bir heyetin ziyareti vaki oluyor. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odasının 8.000 üyesi var. Odanın her şehirde şubesi bulunuyor. İş adamları için odaya üyelik mecburi.

Türkiye ile yakın dostuz. Ama neden ekonomik ilişkilerimiz yok ? Bunun nedenlerini araştırmamız gerekir. Buna nasıl çare bulabiliriz?

İranlı iş adamları Batı Almanyadaki bütün ticari mevzuatı bilirler. Fakat Türkiye hakkında hiçbir bilgileri yoktur.

İran birçok ülkede "milli komiteler" ile ilişkilerini geliştiriyor. Türkiye'de ve İran'da "milli ticaret komiteleri" kurulabilir. Diğer ülke ile iş yapmak isteyen müteşebbisler bu komitelerden yararlana bilir. Önce iki konuda açıklığa varmamız zorunlu: Birbirimizden ne istiyoruz? Hükümetlerimizden ne istiyoruz?

Türkiye'nin İran'dan alabileceği şeyler var: Petrokimya ürünleri , gübre ... İran'ın Türkiye'den alacağı mallar var. Neden ortak teşebbüslere girilmiyor?

Bu ilk Türk ticaret heyetinin ziyaretini bu gerçekleri tespit gezisi (fact finding mission) olarak kabul ediyoruz.

Ghassem Lajevardi - Bir yıl önce petrol geliri artmaya başlayınca bütün dünya tüccarları değişik proje ve teknolojilerini satmak için İran'a gelmeye başladılar. Türkiye ile muhtemel ilişki konularının bu genel gelişme dışında değerlendirmek gerekir.

- Gıda maddeleri konusunda ilişkiler kurabiliriz. Beş yıl içinde 2 milyon koyun ithal etmek üzere Ticaret Bakanımız Türkiye'ye garanti verebilir. Hayvancılık konusunda ortak teşebbüslere girişilebilir.

- Konut inşaaası önceliği olan bir konu. Türk firmaları bu konularda İran'da iş yapabilirler.

- Madencilik konusunda Türkiye İran'dan üstün.

RCD işbirliği kötü bir tecrübe oldu. Başlangıçta çok ümit verici idi. Fakat iki ülke de aynı şeyleri ürettiği, aynı projeleri benimsediği için gelişme sağlanamadı. RCD yerine ikili komitelerin daha başarılı olma şansı var.

Ortak projelere girişmek mümkündür. Şah bu tip girişimleri teşvik etmektedir. İran'ın ulaştırma güçlükleri var. Türk hükümeti bu konuda kolaylıklar sağlayabilir.

Rezaie - Madencilik İran'da pek yeni ve yavaş geliyor. Türklerle ortak şirketler kurup arama ve geliştirme faaliyetine girişilebilir. İran jeolojik yapı olarak Türkiye ile aynı karaktere sahip.

Mesdaghi - En önemli sorun ulaştırma güçlüğü. Eğer Türk İran iş adamları işbirliği yapacaklarsa önce bir ortak ulaştırma şirketi kurmalılardır. Türk hükümetinin 1974 yılı temmuz ayından beri sadece İran kamyonlarından km/ton başına 9 krş. ulaştırma ücreti talep etmesi rekabet olanağını ortadan kaldırıyor.

Dr.Bonakdarpour- Tren ulaştırmasında da İran'ın sorunları var. Eğer tren yolu ulaştırması düzene girerse İskenderun ve Trabzon limanları süratle gelişebilir.

Behbahani- Türkiye ve İran ürettikleri benzer mallarda dünya pazarlarına işbirliği halinde çıkabilirler. Birbirinin pazarında rekabet etmelerine gerek yoktur. Ortak strateji uygulamalıdır.

Koç- Türkiye'nin alt yapı yatırımlarına, karayolları ve limanlara ayırabileceği malî imkânlar sınırlı. Gelecek yıllardaki yatırım projeksiyonunuz için İran ne dönemde ne kadar ulaşımını Türkiye üzerinden gerçekleştireceğini açıklıkla ortaya koymalıdır. Bazı konularda belirsizlikler var. Bir yandan Türk limanlarının geliştirilmesi istenirken, öte yanda İran'ın iki yıl içinde kendi liman imkânlarını kendine yeterli hale getirmesinden söz ediliyor.

Türk demiryollarının yetersizliğinden ve taşıma ücretinin fazlalığından şikâyetler var. Türk demiryolları her gün 2 milyon TL. dolayında zarar eder. İran'ın gelişmesine yardımcı olmak, ulaştırma sorununu çözmek Türkiye'ye kıvanç verir. Fakat demiryollarında İranlılar lehine sağlanacak iyileştirmenin bedeli nasıl karşılanabilecek? Bu belirsiz. Türkiye demiryolunu geliştirinceye kadar İran ulaşım yolunu başka bölgeye kaydırırsa ne olacak? Koç grubu olarak son 17 yılda İran'dan hiçbir iş münasebetimiz olmadı. Acaba bir sebep mi var? Eğer bertaraf edilemeyecek engeller var ise, sun'i zorlamalara gerek yok. Türk iş adamlarından proje teklifleri isteniyor. Koç grubu olarak İran'a, ihracata dönük bir gıda projesini gerçekleştirmeye hazırız. Türk projesi veya Türk-İran ortaklığı olarak.

Taher Ziai- Sizlere İran'dan hiçbir iş teklifi gelmediği gibi İran'a da sizlerden önce bir ciddi ticaret heyeti gelmedi. Bir Türk-İran Yatırım Bankası kurulması düşünülebilir. Bu tip bir banka, gıda sanayii, turizm konularında ortak yatırım olanaklarının yaygınlaştırılmasına yardımcı olur.

Berker - Türkiye'nin şu anda işgücü fazlası var. İran'ın büyük projelerinde bunlar kullanılabilir.

VII. Dr.Manouchehr Eghbal

İran Milli Petrol Şirketi(National Iranian Oil Co.) Başkanı
(26 Şubat 1975, Saat 11.15-12.00)

Berker - Türk ekonomisi açısından gaz boru hattı projesi büyük önem taşıyor.

Akçağlılar-Türk ekonomisi bu hattın Türkiye'den geçmesinden büyük ölçüde etkilenecek ve bu proje Türk-İran ekonomik ilişkilerinin gelişmesine imkân verecek.

Koç - Projenin İskenderun üzerinden gerçekleşmesi konusunda Türkiye cephesinden neler yapılabilir?

Dr.Eghbal-Bu konudaki çalışmalar halen konsorsiyum tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmaların ekonomik sonuçları belli oluncaya kadar İran cephesinden bir karar alınması söz konusu değildir. Alternatif sonuçların ortaya konulması gerekir. Çalışmalar gelişince konsorsiyuma dahil firmalar Türkiye'de de sorunlu kuruluşlarla temas sağlayacaktır.

BÖLÜM 3

E K L E R

- I. İran gezisi hakkında genel açıklama
- II. Gezi programı
- III. Geziye katılanlar
- IV. İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası
üyesi bazı iş adamları
- V. İran'da son gelişmeler
- VI. Gezi sonunda İran'da verilen beyanat
- VII. İran ile ilgili isim ve adresler
- VIII. Gezinin İran Basınında Yankıları

EK I

İRAN GEZİSİ HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği'ne vaki davet üzerine , 14 kişilik bir sanayici ve iş adamı heyeti İran'da 23 Şubat 1975 ile 2 Mart 1975 tarihleri arasında bir hafta süre ile temaslarda bulunmuşlardır. Heyet şu kişilerden teşekkül etmekte idi: Feyyaz Berker (TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı - Heyet Başkanı) , Necati Akçağlılar (Tekfen), Nezihi Berkkam (Eczacıbaşı), Osman Boyner (Altınıyıldız), Bahri Ersöz (Rabak), Mehmet Huntürk (İntes), Jak Kamhi (Profilo), Asım Kocabıyık (Borusan), Rahmi M.Koç (Koç Grubu), T.Güngör Uras (TÜSİAD), Oktay Türegün (İş Adamı), Turan Tümay (Yapı ve Kredi Bankası), Doğan Yalın (Sınai Yatırım ve Kredi Bankası) ve Selman Yaşar (Yaşar Holding).

Seyahatten önce heyet üyeleri Ankara'da Sayın Başbakan, Ticaret Bakanı ve İran Büyükelçisini ziyaret ettiler. Dışişleri Bakanlığında Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Şükrü Elekdağ ve İktisat Dairesi Başkanı Büyükelçi Oğuz Gökmen ve diğer ilgililer Türk-İran ticarî ilişkileri konusunda heyet üyelerine bilgi verdiler.

Heyet üyeleri Tahran havaalanında İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası Başkan Yardımcısı tarafından karşılandı.

24 Şubat Pazartesi sabahı Sanayi ve Madencilik Bakanı Farokh Najmabadi ve Ticaret Bakanı Fereidoun Mahdavi ile görüşüldü. Büyükelçilikte Türk Büyükelçisi ziyaret edildi.

Öğleden sonra İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odasında, Odanın ileri gelen mensupları ile bir toplantı yapıldı.

25 Şubat Salı, İran Chevrolet Car.Manf.Co. tesisleri gezildi.İran Başbakanı H.E.Hoveida heyet üyelerini Başbakanlıkta kabul etti.Daha sonra Rafshe Melli ayakkabı fabrikasına gidildi.

26 Şubat Çarşamba sabahı, program Maliye ve Ekonomik İşler Bakanı Houshang Ansari ile yapılan toplantı ile başladı.

Ardj firmasının buzdolabı, çamaşır makinesi, hava püskürtmeli ısıtıcılar yapan tesisleri gezildi.

Önceden hazırlanan programda olmadığı halde İran Dışişleri Bakanı Khalatbari heyet üyelerini kabul etti.

Program dışı olarak, heyetin bazı üyeleri National Iranian Oil Company ve Petrol Dairesi ile RCD Genel Sekreterliğini ziyaret ettiler.

Konuşmalarda öncelikle, "İran ile Türkiye arasında bugüne kadar ticarî ilişkilerinin ne sebeple gelişemediği" konusuna değinildi. "RCD çerçevesindeki işbirliğinin neden gelişemediği" araştırıldı. Görüşmelerde ortaya çıkan sebepler şunlardır:

- İki ülkenin iş adamlarının birbirlerini ve diğer ülkeyi tanımaları.
- İki ülkenin de aşağı yukarı aynı tarımsal üretime ve aynı tip sınaî kuruluşlara önem vermesi.
- Yüksek seviyede politik temasların sözde kalması, takip edilmemesi, bu konuda her iki tarafın da ilk hareketi karşıdan beklemeleri.
- Haberleşme güçlüğü. (Her ne kadar RCD orta dalga telefon sistemi kurulmuş ise de, bu demode sistem işlememektedir.)
- İranlıların bir kere İran'dan çıkınca soluğu Avrupa'da almak istemeleri.
- Türklerin daha ziyade batıya dönük iş arzuları karşısında, doğu ile olan ilişkilerin ihmal edilmesi.
- İki ülkenin iş merkezlerinin birbirinden uzaklığı.
- Büyük İran firmalarının sanayileşmiş ülkelerle dev projelere girmiş olmaları.

İranlıların üzerinde durdukları en önemli konu, Avrupa ile aralarında Türkiye'nin olması ve Türkiye'de kara ve demir yolları ile liman imkânlarının bugünkü ihtiyaçlarını bile karşılayamamasıdır.

Süveyş kanalının açılma çalışmalarının ilerlemesi bu konuda İranlılar için memnunluk verici bir gelişme olarak görülmektedir.

Zira, en kötü şartlarda İranlılar deniz yolundan İran Körfezi ve Süveyş yoluyla dünya bağlantılarını kurmayı beklemektedirler. Bu durumda hem yol ve hem de liman yatırımlarının kendi ülkelerinde yapılması gerekecek ki buna çok arzulu görüyorlar. Şah'ın Mısır'a yaptığı son gezi de, Süveyş kanalının açılmasına İran'ın ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

İran bugün bir patlama arefesindedir. Öyle bir patlama ki, -ifade edildiğine göre- ihtiyaçların her yıl bir önceye göre % 40 ilâ % 100 oranında artması bekleniyor. Meselâ, İran'da 1975 yılında belli mallarda tüketim artışı şöyle: şekerde % 20, ette % 30, ne-bati yağda % 40. Her gün 100 ton yumurta ithal ediliyor. Bu yıl 80 bin ton et, 270 bin ton yaş meyva ve sebze ithali için bağlantı yapılmış.

Bugün İran hemen herşeyi talep etmekte, fakat uzun vadeli olarak, kendi kendilerine yeterli olabilmek ve hattâ ihraç gücüne erişme planları var. İfade edildiğine göre, önümüzdeki 5 yılda 68 milyar dolarlık yatırım yapacaklar. Bunun 12.6 milyar dolarlık kısmı sanayi sektöründe kullanılacak, Sanayi yatırımlarının 2/3'ü özel sektör tarafından yapılacaktır. Özel sektöre kapalı alanlar, çelik üretimi, petrol ve petrol müstakları ile bakır üretimidir.

İran bugün Rusya, Doğu Avrupa ülkeleri ve Güney Kore ile yatırım alışverişi yaptığı halde Türkiye ile şimdiye kadar maalesef hiçbir ekonomik ilişki kurmamıştır. Bu konuda İran Türkiye'yi, Türkiye İran'ı suçlamaktadır. Komşumuz İran'ın bu kadar büyük malî imkânlarından Türkiye'nin ve Türk İş Adamlarının istifade edememelerinde Türklerin büyük ihmal ve hataları olduğu inkâr edilemez.

Yapılan 7 günlük müzakereler ve temaslar sonucu muhtemel işbirliği sahaları, önem sırasına göre şu şekilde özetlenebilir:

- Her türlü gıda sanayii mamulleri
- Nakliye
- İnşaat malzemesi, özellikle çimento
- İran'da yapılacak yatırımlara Türk müteahhitlerinin iştiraki
- Kısa vadede İran'da kalifiye ve düz işçiler için istihdam imkânı.

Yukarıdakiler özel sektör olarak heyetin dikkatine sunulan konulardır. Ülkelerarası ekonomik ilişkilerde ise, Türkiye'nin enfastrüktürünün geliştirilmesi konusu başta gelmektedir.

İranlılar hızlı zenginleşmenin verdiği imkânlar içinde, gerek enfastrüktür yatırımlarını ve gerekse kendilerine mal üretecek özel sektör yatırımlarını hem finanse etmeye hem de ortak olmaya hazır bulunduklarını belirtmektedirler. Bu husus başbakanın başlayarak bütün bakanlarca teyit edilmiştir.

Uzun vadeli ve o günkü dünya fiyatlarından kendileri için üretim yapacak fabrikalardan mal almak üzere anlaşma yapabileceklerini sarıh olarak ifade etmektedirler.

Bu gibi anlaşmalar halen Rusya, Bulgaristan ve Pakistan'da kurulan fabrikalar ve Avustralya, Yeni Zelanda ve Bulgaristandaki tarım ve hayvan yetiştirme merkezleriyle yapılmış durumdadır.

Heyet üyelerinin herkesten gördüğü misafirperverlik bütün üyeleri ziyadesiyle memnun bıraktı. Mukabil ziyaret tarihi olarak İranlılara Ekim ayı teklif edildi.

İran'a devamlı heyetler gelmektedir. Son olarak İtalyanlar 68 kişilik bir heyet ile İran'ı ziyaret etmişler. Bu yıl Mart ayı başına kadar İran'a 37 ticaret heyeti gelmiş. İranlılar bu tip ziyaretlerden bıkmışlar. Fakat Türk heyetine çok önem verildi. Bütün temaslarda diğer heyetler gelirken Türkiye'nin bugüne kadar ilgi göstermemesine üzüldükleri, bir Türk heyetini bekledikleri ve bu ilk heyetin ziyaretinden çok memnun oldukları tekrarlandı.

Gezi boyunca İran basını , radyo ve televizyonu Türk heyetinin gezilerine geniş yer ayırdı.

Ümit edilir ki, Türk iş adamları da İranlıların Türklere verdikleri öneme karşılık gösterebilirler ve iki ülke arasında ekonomik işbirliği sağlanabilir.

EK II

İRAN GEZİ PROGRAMI

PAZAR 23 ŞUBAT

Tahran'a varış. (22.30)
Park Hotel

PAZARTESİ 24 ŞUBAT

Farokh Najmabadi, Sanayi ve Madencilik Bakanı (10.00-11.35)
Fereidoun Mahdavi, Ticaret Bakanı (11.50-12.40)
Türkiye Büyükelçiliği (13.00-13.15)
İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odasında İranlı Sanayiciler
ve iş adamlarıyla toplantı (16.30-17.30)
İran Ticaret, Sanayi ve Maden Odası Başkanı Senatör Dr.Taher
Ziai tarafından heyet şerefine Intercontinental Hotel'de
yemek (20.00-22.30)

SALI 25 ŞUBAT

Chevrolet-Iran Car.Manf.Co. (9.00-11.00)
Iran Başbakanı H.E.Amir Abbas Hoveida (12.00-12.30)
Kafshe Melli Shoe Plant (13.30-16.00)

ÇARŞAMBA 26 ŞUBAT

Houshang Ansari, Maliye ve Ekonomi Bakanı (10.00-10.45)
Ardj Plant (12.00-14.45)
H.E.Khalatbari, Dışişleri Bakanı (18.10-18.55)
Büyükelçilikte Ticaret Ateşesinin Kokteyli

PERŞEMBE 27 ŞUBAT

Sabah İranlı İş Adamları ile temas.
İsfahan'a uçak ile hareket (17.30)
Kourosh International Hotel

CUMA 28 ŞUBAT

Shiraz'a uçak ile hareket (18.35)
Hotel Cyrus Intercontinental

CUMARTESİ 1 MART

Tahran'a uçak ile hareket (17.55)
Büyükelçilikte yemek (21.00)

PAZAR 2 MART

Tahran Marhabat Havaalanında basın toplantısı (8.30)
Tahran'dan İstanbul'a uçak ile hareket (9.30)
İstanbul'da Yeşilköy Havaalanında basın toplantısı (12.30)

EK III

İRAN GEZİSİNE KATILANLAR

Feyyaz BERKER	: (Grup Başkanı) TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı
Necati AKÇAĞLILAR	: Tekfen
Nezihi BERKKAM	: Eczacıbaşı
Osman BOYNER	: Altinyıldız
Bahri ERSÖZ	: Rabak
Mehmet HUNTÜRK	: İntes
Jak KAMHİ	: Profilo
Rahmi M. KOÇ	: Koç
Asım KOCABIYIK	: Borusan
T.Güngör URAS	: TÜSİAD Genel Sekreteri
Selman YAŞAR	: Yaşar Holding
Turhan TÜMAY	: Yapı ve Kredi Bankası
Oktay TÜREGÜN	: İş Adamı
Doğan YALIM	: Sınai Yatırım ve Kredi Bankası

EK IV

İRAN TİCARET, SANAYİ VE MADEN ODASININ ÜYESİ

BAZI İŞ ADAMLARI VE ADRESLERİ

Dr.Taher Ziai (Senatör, Başkan)
Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines

Ghassem Lajevardi
Behshahr Industrial Group
Fisherabad Ave., Opp. Marmar Hotel

Mesdaghi
Takhte Jamshid Ave.,
Amir Bldg., No.11, 6th Floor

Dr.A.M.Bonakdarpour
Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines

Alaghband
Bouzarjomehri Ave., Saraye Alborz

Mahmoud Rezaie
Shiraz Ave., Kouye Latifi, No. 34

Enayat Behbahani
Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines

Mrs.Mahin Afshar
Skyways Co.Ltd. - Ferdowsi Ave.

Akbar Lajevardian
Behshahr Industrial Group - Fisherabad Ave.

Ali Tavakolian
Pahlavi Ave., Shah Sq., Simorgh St.

A.H.Abouzar
Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines

Allahyari
c/o Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines

F.Nezami
Teheran Chamber of Commerce Industries and Mines

M.Motameni (Managing Director)
Iran Industrial Vehicle Manufacturing Co.Inc.

M. Mahdavi
Negarestan Company P.O.Box 3467, Tehran, Iran

Firooz Taleb-Beigui
115 Nosrat Str. Amirabad Ave. Tehran-Iran

Salim Moshir Haim
95. Barg Ave. Tehran-Iran

M.A.H. Moin
Isfahan Industries and Vegetable Oil Co.
and Gum Tragacanth Export Co. Ltd. Isfahan-Iran

Ghassem Montakhab
203 Hedayat Ave. Shiraz, Iran

İRAN'DA SON GELİŞMELER

I. GENEL EKONOMİ (IMF Raporuna göre)

1. Dünya petrol üretiminde 4. sıradadır. Toplam dünya üretiminin % 10'una sahiptir. Petrol üretimi yılda % 15 oranında artmaktadır. Petrol rezervleri 66 milyar varıldır. (Dünya rezervleri içinde 4. sırayı muhafaza etmektedir.)

	<u>Petrol Üretimi</u>	<u>% Artış</u>
1973	5.9 milyar varil/gün	16.0
1974	6.1 " "	3.0

2. 1974 Ocak/1973 Ocak döneminde afişe petrol fiyatlarında artış oranı % 360 olmuştur. Aynı dönemde İran hükümetinin varil başına petrol geliri \$1150'den \$ 9.27'ye ulaşmıştır. (artış oranı % 500)
3. İran'ın petrolden döviz geliri şöyledir:
1968/69 döneminde 1 milyar ÖÇH (SDR=0.888671 gr. saf altın ~ 1.20635 \$)
1973/74 " 4.3 " "
1974/75 " 17.0 " "
4. İran'ın tabii gaz rezervleri 330 bin milyar ayak küptür. (55 milyar varil petrole eşit enerji)
Dünya tabii gaz rezervlerinin % 13'ü İran'da bulunmaktadır.
5. İmalât sanayiinin GSYİH içindeki payı % 16'dır.
1974/73 imalât sanayiinde gelişme hızı sabit fiyatlarla % 18'dir.
6. İran'da maden olarak, 400 milyon ton bakır ve 800 milyon ton demir cevheri bulunmaktadır.
Çelik üretimi hedefi 1983 yılında 14-17 milyon tondur.
7. Kamu kesiminin petrolden geliri 1974/73 için % 76 oranında artmıştır. (311 milyar İran riyalı, yaklaşık 65 milyar TL. artış)
Petrolden elde edilen bütçe geliri 1975/74 döneminde % 330 oranında 1350 milyar riyaldir (yaklaşık 275 milyar TL.)
8. İran bütçesi 300 milyar riyal fazlalık vermektedir. (yaklaşık 60 milyar TL.)
9. Toptan eşya fiyatları 1972/73 yılında % 6, 1973/74 yılında ise % 13 oranında artmıştır.
10. İthalât işlemleri büyük ölçüde kolaylaştırılmıştır. 1974-75 döneminde Cari İşlemler Dengesinin 10 milyar SDR fazlalık vereceği beklenmektedir.

İran:

IMF'e 580 milyon SDR
IBRD'ye 290 milyar SDR
UN'e 16 milyar SDR

borç vermiştir.

11. İran bütçesi şöyledir:

1972-1973	1352	785 milyar riyal
1973-1974	1350	2081 milyar riyal (revize)
1974-1975	1354	2445 milyar riyal (yaklaşık 500 milyar TL)

12. Yatırımlar şöyledir:

1353	1.603	milyar riyal genel bütçenin % 77.0 si
1354	1.789	milyar riyal genel bütçenin % 73.2 si (yaklaşık 360 milyar TL).

13. Genel bütçede harcamaların yaklaşık dağılımı şöyledir:

Kamu hizmetleri	% 10
Savunma	% 28
Sosyal hizmetler	% 18
Ekonomik	% 24
Diğer	% 7
Borç ödemesi	% 3
Dış yardım ve yatırım	% 10

14. Sanayi ve madencilik yatırımları (1973-1974) yılında 97.2 milyar riyaldir. (artış % 226)
(1974-1975) yılında ise 107.6 milyar riyal (artış % 20) olarak programlanmıştır.

15. Tarımda 5. kalkınma planı ortalama artış hızı hedefi % 7
1353-54 yılında % 6 artacak
1975'de 167.000 hektar olan sulanabilir alanların 1976'da
352.000 hektara yükseltileceği bildirilmektedir.

16. 1978 yılı sonuna kadar İran'da aylık gelirin 12000 riyal dolayına yükseltilmesi (yaklaşık 2400 TL.) hedef alınmıştır.

17. 1970 kişi başına milli gelir \$ 500
1974 kişi başına milli gelir \$ 1400

18. 1974 yılında tüketim malları sübvansiyonu için 50 milyar riyal (yaklaşık 10 milyar TL.) ayrılmıştır. 1975 yılında 75 milyar riyal sübvansiyon yapılacaktır.

19. 5 planda cari harcamalar için 500 milyar riyal ayrılmıştır. 400 milyar riyal da fiyat istikrarını korumak amacıyla kullanılacak.

20. 4. planda kalkınma hızı % 9 olarak öngörölmüş fakat % 11 olarak gerçekleşmiştir. 5. planda kalkınma hızı hedefi % 26'dır.

II. İRAN-SOSYALİST BLOK İLİŞKİLERİ

21. İran'ın Sovyet Rusya ile ticaret hacminin 1976-80 döneminde 2.5 milyar \$'a yükselmesi beklenmektedir. (1970-75 döneminin iki katı.)

Sovyetler halen İran'da inşa etmekte oldukları Demir-Çelik fabrikasının kapasitesini 600.000 tondan 4 milyon tona ve giderek 8 milyon tona çıkarmayı taahhüt etmişlerdir.

Kâğıt projesinde İran Rusya'ya kredi verecek, Ruslar krediyi İran'a kâğıt ihraç ederek ödeyeceklerdir.

İran Polonya'da bir kâğıt tesisi için % 25 hisse karşılığı 400 milyon \$ verecektir.

Bulgaristan'da İran'a ihracat amacı ile kurulmakta olan et-süt kompleksinin % 25 hissesini de İranlılar satın almıştır.

III. İRAN-PAKİSTAN İLİŞKİLERİ

22. İran sermaye ve kredi yardımı ile Pakistan'da tekstil, çimento, hayvancılık ve diğer tarımsal alanlarda ortak yatırımlar yapılacaktır. Ayrıca ortak bir üniversite kurulacaktır. Bu konudaki ön anlaşmalar Şah'ın son gezisinde imzalanmıştır.

IV. İRAN-ABD İLİŞKİLERİ

23. Amerika Birleşik Devletleriyle İran arasında 4 Mart 1975 tarihinde, gelecek 5 yıl için petrol dışındaki maddeleri kapsayan 15 milyar dolarlık bir anlaşma imzalanmıştır.
24. İran bu miktarın 12 milyar dolarını ABD'de harcayacaktır. Bu anlaşma İran'ın ABD'de yapmakta olduğu harcamalarda % 30 bir artış getirecektir.
25. Anlaşmaya ek olarak İran toplam enerjisi 8.000 megawatt olan 8 büyük nükleer enerji merkezinin kurulması için 7 milyar dolar harcamayı prensip olarak kabul etmiştir.
26. Anlaşma çerçevesi içinde yapılacak diğer önemli projeler şunlardır: 20 prefabrike konut imâl eden fabrika, 100,000 apartman, 3000 yatak kapasitesi olan 5 hastahane, entegre elektronik sanayi, tarımsal ürünler için bir liman ve gerekli hizmetler için bina makine ve teçhizat, gübre, tarım ilâçları, tarım makineleri

ve mamul gıda maddeleri imalinde ortak teşebbüslerin kurulması; süper karayollarının yapılması ve meslekî yetiştirme merkezlerinin kurulması,

27. ABD İran'ı bölgenin finans merkezi haline getirmeyi de taahhüt etmiştir.

Ayrıca tarım, işgücü, fen ve yüksek öğrenim ve sağlık konularında teknik işbirliği anlaşması da imzalanmıştır.

EK VI

GEZİ SONUNDA İRAN BASIN, RADYO VE TV. SİNE VERİLEN
BEYANAT

As businessmen, we visited your country for seven days, and we are leaving now. During our stay in Teheran and visits to Isfahan and Shiraz, the members of the Chambers of Commerce, as our hosts made our stay a very pleasant, fruitful and enjoyable one. We felt completely at home in Iran. Our appreciation is endless, and we would like to express our feelings once again through the courtesy of the Iranian Press.

In Teheran, we were honoured by audiences by His Excellencies, the Prime Minister, and Ministers of Foreign Affairs, Finance and Economic Affairs, Industries and Mines, and the Commerce. We had also the pleasure of meeting personally with Iranian industrialists and businessmen, on various occasions. All of us have felt and were very impressed with the tremendous industrialization and the progress Iran is getting geared to undertake in the next decade, under the great leadership of His Imperial Majesty, The Shahanshah Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr.

The long term economic cooperation between Iran and Turkey, we feel, is indeed, long overdue and should undertaken on two levels; firstly, the governmental level, which should involve basic infrastructure facilities, these being especially on the part of Turkey and secondly the private sector ventures which have to be taken up by direct contacts between the businessmen of the two countries and that have to be based on mutual economic interests. Otherwise, such relationships which are not backed-up by positive interests of both parties, are bound to stay on the paper.

The most outstanding areas of cooperation, whether it be on governmental level or private sector level, are as follows:

- a. Improvement of road, rail and port facilities of Turkey, to handle not only the Turkish, but also the Iranian needs of the future.
- b. Development of Turkish agriculture and food industry, especially designed to supply the long term Iranian demands such as, meat, sugar, vegetables, fruits and other foodstuff and animal food and dairy products.
- c. Joint-venture transportation companies set up capable of moving equipment and materials to Iran from western Europe and marketing Iranian and Turkish exports.
- d. Supply of construction materials to Iran, mainly cement and cement derived products, building and sanitary materials.
- e. Contracting works in Iran to be carried out by Turkish as well as Iranian-Turkish joint venture companies.

f. Finally, the supply of urgently needed unskilled and skilled labour and technicians.

Statements made by the government leaders indicating their readiness to finance the above projects are welcomed and, deeply appreciated. On return, we will make top level contacts with our government authorities and present them with a report of our findings in Iran as well as giving our recommendations for the urgent improvement of the presently encountered difficulties all of which, we hope will stimulate a high level constructive dialogue between the two countries. As private businessmen we will also study the feasibilities of the above mentioned projects very carefully and with a constructive approach.

We cannot but mentioned that Turkey is eagerly waiting the results of the feasibility studies of the much publicized Iran-Iskenderun Gas Pipe-Line. In our discussions we have been careful to point out that when the final decision is to be made, not only bare pipe-line economics be instrumental but common and mutual long term interests of both countries should also be considered.

Wealthy Iran is on the threshold of a colossal nation making. When far-away countries contribute directly and indirectly to his course, it is unthinkable that Turkey, a friend and brotherly neighbor, should not participate.

We have been promised and anxiously awaiting a return visit of our Iranian friends. We feel that knowing each other better would help to solve mutual problems.

The future economic growth of Iran and Turkey will be based on strong foundations if both nations are ready to make the necessary concessions on economical as well as on other considerations.

(2 Mart 1975 Marhabat Hava Alanı)

EK VII

TAHRAN BÜYÜKELÇİLİĞİ :

Ambassade de Turquie
Khayabanı Ferdowsi, No: 314 Téhéran-İran
P.O.Box : 3473
Tel.: 31 52 99 - 31 89 97
Telgraf: Turkel, Téhéran

İkâmetgâh adresi:
Pole-Roumi, Chémiran

ASKERİ ATAŞELİK : Tel: 30 43 99

TURİZM VE TANITMA ATAŞELİĞİ: Tel: 31 53 51

TİCARET ATAŞELİĞİ : Tel: 30 34 92

Sadi Eldem	Büyükelçi
Kemalettin Demirer	Elçi Müsteşarı
Rasin Burak	Orta Elçilik Müsteşarı
Erten Kayalibay	Orta Elçilik Müsteşarı
Timuçin Çeviren	İd.Me.
Mazhar Taylaner	

RCD	: Erdoğan Aytun	O.E.Müsteşarı (RCD Gn.Sek.Yrd.)
	Erdal Tümer	Baş Kâtip

TURİZM TANITMA BAKANLIĞI

Güner Gürdil - Turizm Ataşesi
Cemşit Ekinci - Mahalli Kâtip

TİCARET BAKANLIĞI

Atillâ Oyan (Ticaret Ataşesi)
Hüseyin Dönmez (Ticaret Ataşesi Yrd.)
Ali Mehîpak (Mahalli Sekreter)

ANKARA İRAN BÜYÜKELÇİLİĞİ

H.E.Mr.Djamshid Gharch : Büyükelçi
Mr.Mansour Shahneh : Birinci Kâtip
Mr.Abdullah Razi : Birinci Kâtip

TAHRAN TİCARET ODASI

Senatör Dr.Taher Zial
President, Iran Chamber of Commerce, Industries and Mines
254 Takht Jamshid Ave.Tehran (Tel:836031-4 Telgraf:"OTTAG")

شما و مطبوعات

روزنامه خبرگزاری فارس
تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

EK VIII

GEZİNİN İRAN BASININDA YANKILARI

روزنامه بودس

شماره

مقامات اقتصادی ترکیه با آقای هویدا نخست وزیر ملاقات کردند

۹ تن از صاحبان صنایع و مقامات
بلند پایه صنعت و تجارت ترکیه
پیش از ظهر روز با آقای امیر عباس
هویدا نخست وزیر در کاخ نخست
وزیری ملاقات و ملائمه کردند
در تکی آقای هویدا نخست وزیر
و آقای ستانور دکتر ظاهر ضیائی
رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و
معادن ایسمران (سمت راست) و
عضای هیئت اقتصادی ترکیه در
مهمت چپ دیده میشوند

شما و مطبوعات

روزنامه خبرگزاری فارس
تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

روزنامه خبرگزاری فارس

شماره

ملاقات رئیس هیئت مدیره اتحادیه بازرگانان

ترکیه با وزیر امور اقتصادی و دارایی

تهران - برزری - ارمن - آقای نیل - برگر رئیس هیئت مدیره اتحادیه بازرگانان ترکیه که

در این روز به تهران سفر کرده اند پس از ظهر خصوصی آن کشور به ایران آمده است با آقای

نوشته اندامی و وزیر امور اقتصادی و دارایی ملاقات و ملائمه کردند.

در این دیدار اعضای هیئت مدیره ترکیه و هیئت مدیره وزارت امور اقتصادی و دارایی و همچنین عده ای

از اعضای هیئت مدیره اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران نیز شرکت داشتند.

اعضای هیئت مدیره روزگشت با هیئت مدیره بازرگانان ایران ملائمه کردند.

در این مذاکرات با هیئت مدیره ترکیه علاقه و دربرای همکاری با ایران در زمینه اقتصادی و اقتصادی و

فنی و بازرگانی با هیئت مدیره و هیئت مدیره فعالیت های سازگاری اعلام داشتند.

شماره مطبوعات

دفتر نشر و توزیع مطبوعات
تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۱۷۵۹۷

اطلاعات
شماره

۱۳۵۲/۱۲/۱۱ - ۱۴۶۴۸

رئیس هیات نمایندگی ترکیه قریب دولت است بشهر و خود

ترکیه گوشت و سبزی و شکر بایران میفروشد

این دو مورد حمل و نقل و توزیع
برای ایران بسیار حائز اهمیت است
چون این دو مورد را ایران نمیتواند
تولید کند و باید از خارج وارد کند.
رئیس هیات نمایندگی ترکیه
مقرر شد که ترکیه حاشی
است. نیروی انسانی لازم را
برای کارهای ساختمانی و
ایران تأمین کند و تشکلی
ایران اعزام دارد.

ترکیه متخصص ساختن
به ایران اعزام خواهد شد
دانشت و در زمینه
کشاورزی و صنعتی
مکانیهای جدیدی خواهد

توسعه همکاریهای اقتصادی
زمین کشاورزی، صنایع غذایی
و تأمین نیازهای مصرفی
ایران از قبیل گوشت، شکر،
سبزی، میوه، خودروها و
ایران کشاورزی خواهد داد.
خانی برگر رئیس هیات
بازرگانی ترکیه امروز در پایان
سفر هیات خود بایران و
قبل از عزیمت به آنکارا، این
مطلب را در فرودگاه مهرآباد
به نمایندگان مسؤولان و رانندگان
و تلوویزیون گفت:

برگه که در کارخانه لاجوردی
نایبه رئیس اتاق ایران قرار
داشت، از پذیرایی هارمیهان
و از برای گرم ایران تشکر کرد
و پذیرفتهای ایران را تشکر کرد
و برای همکاریهای گذشته
و همکاریهای آینده را تشکر کرد
و برای یک سالگی
همکاریهای جدید به توفیق
جدیدی دست یافتیم.

از جمله این توافقات ایجاد
تسهیلات بیشتر در راه آهن
و بنادر ترکیه است. تا ایران
بپردازد کالاها را ببرد و بفرستد.
خود را از این طریق تشکر کرد.
رئیس هیات بازرگانی ترکیه
گفت: «ما سعی خواهیم کرد
فصلی از همکاریهای ایران را
به گوشت شکر سبزی، میوه
و خودروها تأمین کنیم. زیرا
مسائل این نوع معاملات به نفع
دو کشور همسایه خواهد بود.
ترکیه همچنین در مورد صنایع
های کشاورزی و ایجاد صنایع
غذائی همکاریهای وسیعی با
ایران خواهد کرد و علاوه بر

شماره مطبوعات

دفتر نشر و توزیع مطبوعات
تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۱۷۵۹۷

Kayhan International
No. ۱۳۵۲/۱۲/۱۳ - ۵۲۸۸

Turkey can use Iran's trading partnership

THE visit to Iran by the President of the Union of Turkish Industrialists and Businessmen, Feyaz Bekker, is a welcome sign that the private sector in Turkey is moving to establish closer ties with Iran. Bekker's call for a dialogue of cooperation between his countrymen and Iranians must, therefore, be given a firm response.

Opportunities for mutually beneficial cooperation between Iran and Turkey abound. For the Turkish businessmen, Iran offers a vast market. Already the Turkish export their surplus agricultural and consumer industrial goods to Iran.

Turkish construction firms can also find the Iranian market a dynamic site for their skills and operations. The fact that the two countries are neighbours, sharing common religion and cultural ties, helps a great deal to make contacts easier. Iran's other neighbours have already benefited much from opportunities here. The lack of an extensive business relationship between the two countries was blamed in the past on the fact that the economies of these countries were identical and that there was no room for commercial exchanges. This has ceased to be a valid reason since Iran began to develop rapidly.

In fact, as far as Iran is concerned, the door has been wide open for Turkish exporters to sell whatever goods they could find in surplus in their country. Large quantities of Turkish fruits and other food items, cement and even such items as telephone box accessories have been exported to Iran. Yet, both countries can claim that the full extent of economic cooperation has not been exploited.

Such attempts as trying to add an extra Turkish lira to transit dues or block exports of raisins and cotton through the Turkish transit route have kept the two countries' private sectors apart in the past.

Fortunately, Iran has a dynamic record in international economic cooperation. In this region, Iran has economic cooperation pacts with the Soviet Union, Pakistan, Afghanistan and India. With Egypt and Syria, Sudan, Tunisia and Morocco as well as Indonesia, Bangladesh and Sri Lanka similar agreements exist. Iran has also signed cooperation pacts with West Germany, France and Britain whose economies are free enterprise.

There is no reason why similar relations cannot be established with Turkey. If the Turks look east, they will find opportunities close at hand.

شماره مطبوعات

دفتر نشر و توزیع مطبوعات
تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۱۷۵۹۷

روزنامه	شماره
تاریخهای اقتصاد	۱ - ۱۳۵۳/۱۲/۱۳

اعلامیهایان مذارات هیات بازرگانی ترکیه

اعضای هیات بازرگانی ترکیه پیش از ظهر امروز به ایران رسید. هیات مذارات هیات بازرگانی ترکیه به مدت دو روز در تهران خواهد بود. در اعلامیه پایانی مذارات گفتند: «ما در این اعلامیه به شما اطلاع میدادیم که هیات بازرگانی ترکیه به ایران اعزام شده است و در این اعلامیه به شما اطلاع میدادیم که هیات بازرگانی ترکیه به ایران اعزام شده است و در این اعلامیه به شما اطلاع میدادیم که هیات بازرگانی ترکیه به ایران اعزام شده است».

توسعه راه آهن و تأسیسات بندر ترکیه برای پاسخ گفتن به نیازهای اقتصادی و توسعه تجارت بین دو کشور، توسعه کشاورزی صنایع کشاورزی ترکیه برای تأمین نیازهای ایران به گوشت، شکر، سبزی، میوه و دیگر فراورده های کشاورزی و دامی، ایجاد شرکت های حمل و نقل مشترک برای رساندن وسایل و تجهیزات از اروپا به ایران و رساندن افراد و عیال، صادرات ترکیه ایران به اروپا.

۵۳/۱۲/۱۱ - ۲ - بولتن اقتصاد و خبرگزاری - اارس
عند فرارده های مالی سازمانی به ایران به ویژه سازمان و لوازم بهداشتی خانه سازی، آغاز همکاری های مالی و اقتصادی از طریق ایجاد مؤسسات مالی و بانکی، ترک و بالاخره اعزام کارگران ماهر و تکنسین برای تأمین نیازهای ایران، اعزام هیات های علمی و فنی به منظور تبادل نظر و تحقیق و در ایران با اتکال به تجربه و زیر و زبر و وزیر خارجه وزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر صنایع و معادن و وزیر بازرگانی و مذاکره کردند.

شما و مطبوعات

روزنامه پارس - شماره ۱۱۲ / ۱۲ / ۱۳۵۲

تلفن ۳۹۲۵۹۷ - ۳۱۷۳۶۶

روزنامه بورس

شماره

۱۳۵۲ / ۱۲ / ۱۲ -

رئیس هیات اقتصادی ترکیه طی مصاحبه‌ای اعلام داشت :

ترکیه آمادہ فروش سیمان بایرانست ایجاد یک موسسه حمل و نقل مشترک مورد مذاکره قرار گرفت

رئیس واعضای هیئت اقتصادی ترکیه در جلسه مصاحبه مطبوعاتی برادار و اردویش دیروز دیسده میشتند .

حاجه - فرخ جمشیدی وزیر
سایع و معاون برن و عسکری
از شخصیت های اقتصادی کشور
هیات اقتصادی ترکیه را سدره
خامیری وزیر امور

در شرف خاتمه سازی ایوان بی
سواند از نیروی انسانی ترکیه
استفاده کند
چیزینه تولید بیشتر آورده
های دای ایران و ترکیه باهم
چمکاری میکنند

هیات اقتصادی ترکیه در بن
مصاحبه آمادگی خود را برای توسعه
تاسیسات راه آهن ایران و ترکیه
برای حمل کالای بیشتر و سرمایه
گذاری در مرکز دامپوری دو
کتور برای تولید بیشتر فرآورده
های ده ی و ایجاد یک موسسه
حمل و نقل مشترک اعلام داشت
فیاض برگر در پایان گفت مصاحبان
منابع و بخش خصوصی ترکیه
جائزند در امر خانه سازی دولت
ایران را یاری دهند و برای
اجرای بن منظور نیروی انسانی
بیشتر و کارگران ماهر در اختیار
دولت ایران قرار دهند . گنجینه باز
این دولت ترکیه حاضر است سالیانه
مقدار قابل توجهی سیمان به ایران
صادر کند .

ترکیه آمادہ

بفرخ ز صفحه ۱۶

وزیر درونی و امور اقتصادی
سناتور دکتر طاهر فیاضی رئیس
اتاق بازرگانی و صنایع و معادن
ایران و مصاحبان صنایع و بازرگانی
و نمایندگان بخش خصوصی در
زمینه مبادلات کالا بین دو کشور
گفتگو کردند .

اعضای هیات اقتصادی ترکیه
دیروز قبل از عزیمت از تهران در
یک مصاحبه مطبوعاتی و رادیو
تولیدی که در فرودگاه مهرآباد
برقرار شد شرکت کردند و
پیرامون توسعه روابط بازرگانی
در کشور مطالبی بیان داشتند .
آقای فیاض برگر ، رئیس هیات
اقتصادی ترکیه ضمن تجلیل
فروان از پیشرفت های اقتصادی و
سختی و بازرگانی ایران تحت
رهبری خرمشاه شاهنشاهی پهلوی
گفت در ملاقاتی که با مقامات
اقتصادی و بازرگانی و مصاحبان
صنایع و نمایندگان بخش خصوصی
داشتیم تصمیم گرفته شد ، برای
کسر روابط بازرگانی تناس
های دائمی بین نمایندگان بخش
خصوصی دو کشور بطرز قرار کرده
تا مکان افزایش مبادلات کالا بین
دو کشور مورد بررسی بیشتر قرار
گیرد .

هیات اقتصادی ترکیه در بن
مصاحبه آمادگی خود را برای توسعه
تاسیسات راه آهن ایران و ترکیه
برای حمل کالای بیشتر و سرمایه
گذاری در مرکز دامپوری دو
کتور برای تولید بیشتر فرآورده
های ده ی و ایجاد یک موسسه
حمل و نقل مشترک اعلام داشت
فیاض برگر در پایان گفت مصاحبان
منابع و بخش خصوصی ترکیه
جائزند در امر خانه سازی دولت
ایران را یاری دهند و برای
اجرای بن منظور نیروی انسانی
بیشتر و کارگران ماهر در اختیار
دولت ایران قرار دهند . گنجینه باز
این دولت ترکیه حاضر است سالیانه
مقدار قابل توجهی سیمان به ایران
صادر کند .

هیات اقتصادی ترکیه در بن
تقامت خود در ایران از اسفهان و
شیراز نیز دیدن کردند .

شما و مطبوعات

روزنامه پارس - شماره ۱۱۲ / ۱۲ / ۱۳۵۲

تلفن ۳۹۲۵۹۷ - ۳۱۷۳۶۶

روزنامه پیغام امروز

شماره

۱۳۵۲ / ۱۲ / ۱۱ -

هیئت اقتصادی ترکیه

تهران را ترک کرد

هیئت اقتصادی ۱۵ نفری از
مقام های بخش خصوصی ترکیه که
به تهران آمده بودند با بیان مذاکرات
یک هفته ای خود با مقامات اقتصادی
ایران پیش از ظهر امروز تهران
را ترک کرد .

شما و مطبوعات

روزنامه پارس - شماره ۱۱۲ / ۱۲ / ۱۳۵۲

تلفن ۳۹۲۵۹۷ - ۳۱۷۳۶۶

روزنامه پرچم خاورمیانه

شماره

۱۳۵۲ / ۱۲ / ۱۲ -

۱۰۲۷

ملاقات «فیاض برگر» رئیس هیات اقتصادی ترکیه با آقای دکتر اقبال رئیس هیات
مدیر و مدیر عامل شرکت ملی نفت

رئیس و اعضای هیات ۱۵ نفری صنعتی و بازرگانی ترکیه
با وزیر امور اقتصادی و دارایی ملاقات و مذاکره کردند

MEETING—Visiting Turkish trade delegation leader and Turkish Trade Union president, Feyyaz Erker (left) is seen in talks with National Iranian Oil Co. (NIOC) managing director, Dr. Manouchehr Eghbal. The talks were held at the NIOC buildings yesterday morning.

اعضای هیات اقتصادی ترکیه: نظامی آقای ستانور دکتر طاهرشاهی رئیس اتاق بازرگانی و صنعت و معادن ایران (دوم سمت چپ) با آقای هوشنگ انصاری وزیر امور اقتصادی و دارایی (وسط سمت چپ) ملاقات و مذاکره کردند

آقای فیاض برگر رئیس هیات مدیره انجمن بازرگانان و بازرگانان ترکیه که در رأس یک هیات ۱۵ نفری از نمایندگان بخش خصوصی آن کشور به ایران آمده است با آقای هوشنگ انصاری وزیر امور اقتصادی و دارایی ملاقات و مذاکره کردند. در این دیدار اعضای هیات اقتصادی ترکیه و اعضای ارشام های وزارت امور اقتصادی و دارایی و همچنین آقایان ساجدی و ساجدی از اعضای هیات بازرگانی و صنعت و معادن ایران حضور داشتند. در این دیدار همکاری با ایران در زمینه های مختلف اقتصادی، فنی و بازرگانی، با بخش خصوصی ایران به ویژه در زمینه فعالیت های ساختمانی اعلام داشتند.

Turkey eager for closer
economic and tourist links

TEHRAN, Wednesday — A Turkish trade delegation called on Minister of Economic Affairs and Finance Houshang Ansari today for talks on closer economic co-operation between Ankara and Iran. The delegation, who had meetings earlier this week with Premier Amir Abbas Hoveyda and other officials, were briefed on possible Turkish participation in Iran's mammoth Fifth Development Plan. During the talks, government sources reported, the Turks expressed a readiness for technical co-operation in providing skilled workers for industrial projects and discussed the expansion of tourism between the two countries. Iranian businessmen and senior industrialists were present during some of these meetings. The delegation also called in at the NIOC buildings.

JOURNAL
DE TEHRAN

25 FEVRIER 1975

Mission économique turque

Une délégation Industrielle et commerciale venant de Turquie est arrivée hier à Téhéran pour avoir des entretiens avec les représentants du secteur privé iranien. Cette délégation est composée de 15 membres, des commerçants et des Industriels pour la plupart. C'est M. Ladjvardi, vice-président de la Chambre de Commerce qui a accueilli la délégation turque à son arrivée à l'Aéroport de Mehrabad.

Le chef de la mission turque s'entretient avec M. Eghbal

Le chef de la délégation économique turque, M. Payuz Berger, a eu hier un entretien avec le Dr. Eghbal, président directeur général de la Société Nationale Iranienne de Pétrole. L'entrevue a eu lieu au siège de la SNIP. On sait que la R.P. a lancé, hier sur ordre du gouvernement turc, un appel d'offres pour 700.000 tonnes de brut au prix maximum de 10.215 dollars par baril.

شماره مطبوعات
روزنامه
۲۱۷۶۶ - ۲۱۷۶۷
الفن
Tehran Journal
No. ۱۱۶۱ / ۱۲ / ۱۳۵۷

Turkish trade team calls for extended cooperation

by JOURNAL REPORTER

TEHRAN, Sunday. A 12-member Turkish Trade Delegation headed by Trade Association President, Teyyaz Izzetoglu, will here for Ankara today after week-long talks with Iranian officials and leading businessmen.

Before leaving, Becker told a Mehrabad press conference that their Tehran talks had been most successful for long-term economic and technical cooperation between Tehran and Ankara.

Becker stressed that cooperation should be expanded both at government and private sector levels and he added that large potential exists for Iran

to extend cooperation for mutual benefit.

Such areas include port facilities, "road" and highway developments in Turkey, which would assist in cutting down transport time and cost of Iranian goods to Turkey.

New agricultural and animal husbandry projects can also be developed in Turkey with Iranian collaboration to supply the rapidly growing food needs of Iran, Becker said.

During talks the delegation also expressed its readiness to study the highly qualified technicians and skilled workers urgently required by the fast growing Iranian industries.

مقامات اقتصادی ترکیه با آقای هویدا نخست وزیر ملاقات کردند

۵ تن از سران هیأت اقتصادی و مقامات بلند پایه دولت و وزارت ترکیه پیش از ظهر روز یکشنبه با آقای هویدا نخست وزیر در کاخ نخست وزیری ملاقات و مذاکره کردند. در جلسه آقای هویدا نخست وزیر و آقای سنانور دگر طاهر عثمانی رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن آفریقا (سنگ راست) و اعضای هیأت اقتصادی ترکیه در سمت چپ دیده میشوند.

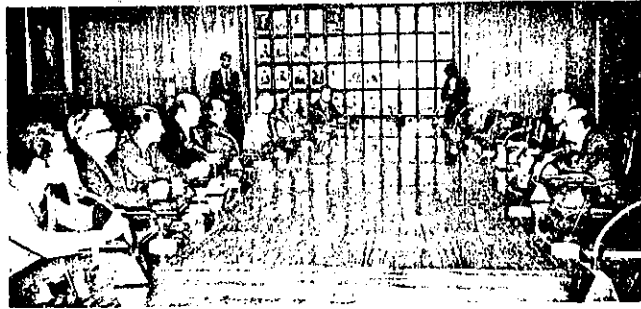
شماره مطبوعات
روزنامه
۲۱۷۶۶ - ۲۱۷۶۷
الفن
روزنامه ابتدایان
شماره ۲۱۲۲ - ۱۲۵۷ / ۱۲ / ۸

هیأت ترکیه در وزارت اقتصاد

اعضای هیأت اقتصادی و بازرگانی ترکیه که چند روز پیش به تهران آمدند، پیش از ظهر دیروز با هیأت اقتصادی و وزارت اقتصاد و دارایی پیوسته مذاکره نمودند. در این هیأت ۱۵ نفر از بازرگانان و صاحبان صنایع ترکیه عضویت دارند و ریاست هیأت را میثاق بیگر، رئیس هیأت مدرسه اقتصادیه صنایع و بازرگانی ترکیه عهده دارد. در مذاکرات وزارت اقتصاد و دارایی عده ای از مقامهای وزارت امور اقتصادی و دارایی و همچنین عده ای از اعضای هیأت رتبه اتاق بازرگانی و صنایع و معادن آفریقا حضور داشتند. در این مذاکرات صاحبان صنایع ترکیه علاوه بر خود را برای همکاری با ایران در زمینه های مختلف اقتصادی، معی و بازرگانی با بخش خصوصی ایران به ویژه در زمینه معادن غنی باستانی آنها پیشنهاد دادند. اعضای هیأت ترکیه پیش از این با نخست وزیر ملاقات کرده اند و روز گذشته با مدیر عامل شرکت ملی نفت ایران نیز گفتگوهایی داشتند.

مذاکرات هیئت اقتصادی ترکیه با مقامات بخش های دولتی و خصوصی ایران

هیئت اقتصادی ۱۴ نفری
ترکیه که بر ریاست آقای فیاض برگر
رئیس اتحادیه صاحبان صنایع و
بازرگانان آن کشور صبح روز دوشنبه
هفته گذشته وارد ایران شد و ساعت
طی روزهای سه شنبه و چهارشنبه
و پنجشنبه با آقایان هوسپدا
نصرت وزیر - هوشنگ انصاری وزیر
انرژی اقتصادی و دارایی -
خلعت بیری وزیر امور خارجه
دکتر انبیاال رئیس هیئت مدیره
و مدیر عامل شرکت ملی

هفته نامه
فاز بازگانی و مصالح و مواد ایران
۱

مصاحبه مطبوعاتی اعضای هیئت اقتصادی ترکیه

رهبری خردمندانه شاهنشاه آریامهرگشت
در ملاقاتی که با مقامات اقتصادی و بازرگانی و
صاحبان صنایع و نمایندگان بخش خصوصی داشتیم
تصمیم گرفته شد که برای گسترش روابط بازرگانی -
تجارتی بین نمایندگان بخش خصوصی دو
کشور برقرار گردد تا امکان انزایش مبادلات کالا بین
دو کشور مورد بررسی بیشتر قرار گیرد.
هیئت اقتصادی ترکیه در این مصاحبه آمادگی
خود را برای توسعه تأسیسات راه آهن ایران و ترکیه
برای حمل کالای بیشتر و سرمایه گذاری در سبک -
دامپوری و دو کشور برای تولید بیشتر فرآورده های
دامی و ایجاد یک موسسه حمل و نقل مشترک اعلام
داشت. فیاض برگر در پایان گفت صاحبان صنایع و
بخش خصوصی ترکیه حاضرند در امر خانه سازی
دولت ایران را یاری دهند و برای اجرای این منظور
نیروی انسانی بیشتر و کارگران ماهر در اختیار دولت
ایران قرار دهند. گذشته از این دولت ترکیه حاضر
است سالیانه مقدار قابل توجهی سیمان به ایران -
صادر کند.

۱۴ نفر اعضای هیئت اقتصادی ترکیه که روز
دوشنبه سم اسفندماه بر ریاست آقای فیاض برگر رئیس
اتحادیه صاحبان صنایع و بازرگانان آن کشور وارد -
ایران شده بودند پس از ملاقات با آقایان هوسپدا
نصرت وزیر - انصاری وزیر امور اقتصادی و دارایی
خلعت بیری وزیر امور خارجه - مهدوی وزیر بازرگانی
نجم آبادی وزیر صنایع و معادن - دکتر انبیاال رئیس
هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت ملی نفت ایران
دکتر ضیائی رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن
ایران و چند تن دیگر از مقامات سلطنتی و مسئولان
بخش خصوصی و پدیدال بازو پداز اسفهان و شیراز
بامداد روز یکشنبه هفته گذشته پس از هفت روز
اقامت در ایران به تهران را بقصد آنکارا ترک کردند.
اعضای هیئت اقتصادی ترکیه قبل از ترک ایران در
یک مصاحبه مطبوعاتی و رادیو تلویزیونی شرکت کردند
و به سئوالات نمایندگان وسائل ارتباط جمعی پاسخ
دادند.
آقای فیاض برگر رئیس هیئت ضمن تجلیل همراہان از
پیشرفت های اقتصادی و صنعتی و بازرگانی ایران تحت

نفت ایران و چند تن دیگر از مقامات
پخش دولتی ملاقات و مذاکره کردند.

این نخستین بار است که یک عضو
برگه صنعتی از بخش خصوصی نزدیک به

برای ایجاد هبگانهای صنعتی و
توسعه ایستادگی اقتصادی با برپا میدهند.

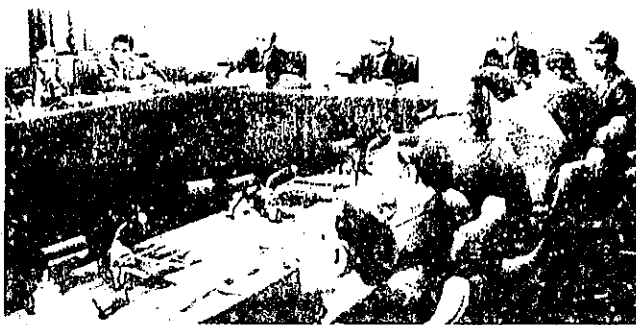

مذاکرہ با مقامات بخوش مناسبتی

مذاکره با مقامات بخش خصوصی

بعد از ظهر روز سه شنبه هفده گزشته اعضای هیئت اقتصادی - ترکه در محل اتاق سازگاری و صنایع و معادن ن ایران و درحضور آقای دکتر طاهر هاشمی که با حضور آقای کریمی از بازگاران و رئیس اتاق

مذاکراتی میان اعضای هیئت اقتصادی - ترکه و مقامات بخش خصوصی انجام دادند. در این مذاکرات آقای قاسم لاجوردی نماینده ترکه و آقایان احمدی و...

سیاست قاتلین و توزیع

کالاهای اساسی مورد نیاز کسور

زیر و رو کرده متأسفانه وضع توزیع بهیچوجه بسا
پیشرفت صنعت کشاورزی ما نپیچوانده هنوز شبکه -
توزیع ما شبکه قدیمی است و کالاها آنطور که باید و
شاید بدست مصرف کنند نه برسد *

آقای نرهدون مهدوی وزیر بازرگانی و بنیادپسوت
انجمن مدیریت ایران - سلامت یک بعد از ظهر روز
چهارشنبه هفته گذشته در دانشگاه بانک سپه حضور
یافت و پیرامون مسألت تأمین و توزیع کالاهای اساسی
مورد نیاز کشور سخنرانی بسوی طلی ایوان کرد -

وزیر بازرگانی در این سخنرانی - ضمن تشریح سیاست
دولت برای تأمین نیازمندیهای مردم - یادآور کرد
که دولت هیچگونه کمبودی را در زمینه کالاهای اساسی
تحمل نخواهد کرد و همین جهت کالاهای مورد نیاز از
کشورهای بیرون مدت با احتیاج خریداری کرد -

وزیر بازرگانی در قسمت دیگری از سخنرانی خود - با
اظهار داشت : اصلاحات ارضی بدون کشاورزی ما را

● — حضوریت اقتصاد کشاورزی استرالیا در اتاق ایران

و ابونصر محمد نواب رئیس اتاق ایران ملاقات و گفتگو کردند. در این مذاکرات توسعه روابط بازرگانی میان ایران و استرالیا به خصوص در زمینه های کشاورزی مورد بررسی قرار گرفت و امکانات همکاری مشترک نیز بررسی شد.

ساعت ۱۳/۵ روز پنجشنبه هفته گذشته ۲ نفر
اعضای هیئت اقتصادی کشاورزی استرالیا که اخیراً
به ایران سفر کرده اند و راتاق بازرگانی و منابع و
معاون ایران حضور یافتند و با آقای قاسم لاجوردی

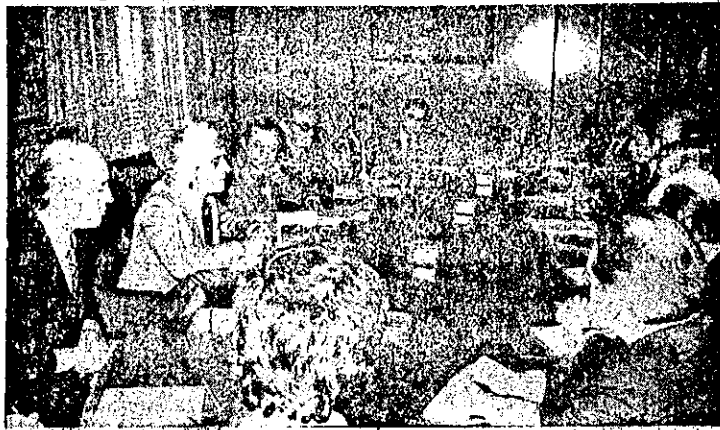
۴۔ ورود تک کارشناس برجستہ صنعت نساجی۔

بطوریکه از دختر سائیان خدمات اجرایی کانادا (کسو) در ایران اطلاع
دهند آقای "دون والاس" کارشناس برجسته صنعت نساجی ، برای ارائه خدمت
مطابق دایرةالمطلب وارد ایران شد تا در شرکت پستدگی و بافتدگی ممتاز ایران مشغول
گردد . مدیران و کارشناسان با تحریه سائیان خدمات اجرایی کانادا آمادہ اند
تا با حداقل هزینه (شامل هزینه اقامت در هتل و وسیله ایاب و ذهاب) بسا -
امدهای مستمری و موسسات بازرگانی ایران همکاری نمایند .

لااقل اندک ان می توانند برای کسب اطلاعات بیشتر و استفاده از خدمات دایرةالمطلب سازمان
خدمات اجرایی کانادا یا آقای جرم منسل ، در اتاق بازرگانی ، صنایع و معادن ایران (تلفن ۸۴۸۴۳۶۱) تماس
جامل نمایند .

رئیس و اعضای هیات ۵۰ قسری صنعتی و بازرگانی ترکیه باوزیر امور اقتصادی و دارائی ملاقات و مذاکره کردند

اعضای هیات اقتصادی ترکیه: آقای استازور دکتر طاهرشیران رئیس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران (نوم سمت چپ) با آقای هوشنگ انصاری وزیر امور اقتصادی و دارائی (وسط سمت چپ) ملاقات و مذاکره کردند

شما و مطبوعات
نشریه تجار ایرانی
 تهران: خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۵
 تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

روزنامه کیهان
 شماره ۹۴۶۸

شما و مطبوعات
نشریه تجار ایرانی
 تهران: خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۵
 تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

روزنامه ندای ایران نوین
 شماره ۶۷۹

شما و مطبوعات
نشریه تجار ایرانی
 تهران: خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۵
 تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

روزنامه پیام امروز
 شماره ۴۳۴۱

ملاقات با دکتر اقبال
 دکتر اقبال، رئیس هیئت مدیره اتحادیه صاحبان صنایع و بازرگانان ترکیه، به تهران سفر کرده و در این سفر با دکتر هوشنگ انصاری، وزیر امور اقتصادی و دارائی، ملاقات کرده و در این دیدار اعضای هیات اقتصادی ترکیه و نمایندگان امور اقتصادی و دارائی ایران، همچنین نمایندگان صنایع و معادن ایران حضور داشته اند.

ملاقات با وزیر امور اقتصادی و دارائی
 آقای فیاض برگر رئیس هیئت مدیره اتحادیه صاحبان صنایع و بازرگانان ترکیه که در رأس یک هیئت ۱۵ نفری از نمایندگان بخش خصوصی آن کشور به ایران آمده است با دکتر هوشنگ انصاری، وزیر امور اقتصادی و دارائی، ملاقات و مذاکره کرد.

دیدار صاحبان صنایع ترکیه با هیئت نخست وزیر
 ۹ تن از صاحبان صنایع و مقامات بلند پایه صنعت و تجارت ترکیه پیش از ظهر دیروز با آقای امیر عباس هوشنگ نخست وزیر در کاخ نخست وزیری ملاقات کردند.

شما و مطبوعات
نشریه تجار ایرانی
 تهران: خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۵
 تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

اطلاعات
 شماره ۱۴۶۴۵

شما و مطبوعات
نشریه تجار ایرانی
 تهران: خیابان ولیعصر، پلاک ۱۱۵
 تلفن ۳۱۷۷۶۶ - ۳۹۲۵۹۷

Kayhan International
 No. ۱۱۵/۱۱/۱ - ۵۰۰۰

ملاقات هیئت اقتصادی ترکیه با رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل شرکت ملی نفت ایران
 آقای فیاض برگر، رئیس هیئت مدیره اتحادیه صاحبان صنایع و بازرگانان ترکیه، که در رأس یک هیئت ۱۵ نفری از نمایندگان بخش خصوصی آن کشور به ایران آمده است با دکتر هوشنگ انصاری، وزیر امور اقتصادی و دارائی، ملاقات و مذاکره کرد.

ملاقات ها
 آقای فیاض برگر رئیس هیئت مدیره اتحادیه صاحبان صنایع و بازرگانان ترکیه، که در رأس یک هیئت ۱۵ نفری از نمایندگان بخش خصوصی آن کشور به ایران آمده است با دکتر هوشنگ انصاری، وزیر امور اقتصادی و دارائی، ملاقات و مذاکره کرد.

Turkish trade team calls for dialogue on joint ventures

PEYREZ Berker, head of a Turkish economic delegation yesterday urged a high-level constructive dialogue between Iran and Turkey to establish the vast and "long overdue" economic cooperation that is possible between the two countries. Speaking at a press conference before his departure for home, Berker said that long-term economic cooperation between Iran and Turkey should be tackled on both the governmental and private sector levels. Berker, who proposed the provision of basic infrastructure facilities at governmental level and more direct contacts between private businessmen, outlined a wide field for economic cooperation. The improvement of Turkish road, rail and port facilities to handle Iran's future needs was at the top of Berker's list of proposals. The Turkish economist also proposed the development of Turkish agriculture and food industry to help supply Iran's long-term demands for food-stuffs such as meat and sugar. Berker met with Prime Minister Amir Abbas Hoveyda and several ministers, including Economics and Finance, Hushang Ansary; Industries and Mines, Farukh Majmabadi; Commerce, Feridun Mahdavi and Foreign Affairs, Abbas Ali Khalafbari. In his talks with industrialists and businessmen, he proposed the establishment of joint ventures for transportation companies to move equipment and material to Iran from western Europe and to market Iranian and Turkish exports. "The supply of construction materials to Iran, mainly cement and its similar products and contracting works in Iran — to be carried out by Turk well as joint companies — were also recommended by the Turkish delegation. Berker said Turkey could also supply Iran with skilled labour and technicians. "Iran is on the threshold of colossal expansion. When far-away countries contribute directly and indirectly to her cause, it is unthinkable that Turkey, a friend and a brotherly neighbour should not participate," Berker said. Berker also said Turkey was eagerly waiting the results of feasibility studies for the Iran-Eskenderun gas pipeline. "The future economic growth of Iran and Turkey will be based on strong foundations," he said. "Providing both nations are ready to make the necessary concessions on economic as well as other considerations," Berker added.